

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
ZEKALARI İLE SPORTMENLİK DAVRANIŞLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

ŞİNASI ÖZSAYDI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ALPASLAN GÖRÜCÜ

KONYA – 2020

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimin tüm aşamalarında bilgi ve önerilerini esirgemeyerek yardım ve fikirleriyle akademik ve sosyal hayatımda yetişmeme ve gelişmeme katkıda bulunan, yol gösteren danışmanım Sayın Doç. Dr. Alpaslan Görücü'ye, yüksek lisansa başladığım andan itibaren bilgi ve deneyimleriyle her zaman yanımda olan Osmaniye Gençlik ve Spor Şube Müdürü değerli büyüğüm Sayın Arif ÖZSARI'ya minnet ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca yüksek lisans sürecim boyunca yanımda olan ve desteğini esirgemeyen beden eğitimi öğretmeni değerli kardeşim Ceylani ÖZKAYMAKOĞLU'na ve hayatım boyunca hep yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ederim.

Uzun çalışmalar sonucunda büyük emek vererek hazırlamış olduğum çalışmamın, akademisyenlere, konu ile ilgilenen kişilere ve öğrencilere faydalı olmasını temenni ederim.

Şinasi ÖZSAYDI

SİMGELER VE KISALTMALAR

Ant: Antrenörlük

B. E. Ö: Beden Eğitimi Öğretmenliği

IQ: Intelligence Quotient

Rek: Rekreasyon

S.Y: Spor Yöneticiliği

TSZÖ: Tromso Sosyal Zeka Ölçeği

TABLÖLAR

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Elde Edilen Ortalama Değerler

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Katsayıları

Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Çarpıklık Ve Basıklık Değerleri

Tablo 4. Örneklemeye İlişkin Betimleyici Bulgular (N=450)

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkeninde Sportmenlik Yönelimleri T Testi

Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyet Değişkeninde Sosyal Zeka Özellikleri T Testi

Tablo 7. Katılımcıların Yaş Değişkeninde Sportmenlik Yönelimleri

Tablo 8. Katılımcıların Yaş Değişkeninde Sosyal Zeka Özellikleri

Tablo 9. Katılımcıların Bölüm Değişkeninde Sportmenlik Yönelimleri

Tablo 10. Katılımcıların Bölüm Değişkeninde Sosyal Zeka Özellikleri

Tablo 11. Sosyal Zeka Ve Sportmenlik Yönelimi Korelasyon Analizi

İÇİNDEKİLER

SİMGELER VE KISALTMALAR	ii
TABLolar	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÖZET.....	vi
SUMMARY	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Problem Cümlesi	5
1.3. Alt Problemler	5
1.4. Araştırmanın Amacı	5
1.5. Araştırmanın Önemi	5
1.6. Sayıtlar	6
1.7. Sınırlılıklar.....	6
1.8. Tanımlar	6
2. GENEL BİLGİLER.....	8
2.1. Zeka Kavramı	8
2.1.1. Zekanın Özellikleri	10
2.1.2. Zeka Çeşitleri	10
2.1.3. Çoklu Zeka Alanları.....	12
2.4. Sosyal Zeka	16
2.4.1. Sosyal Zekanın Özellikleri.....	20
2.4.2. Sosyal Zekanın Çok Boyutluluğu	21
2.4.3. Sosyal Zekanın Alt Boyutları ve Modelleri	22
2.4.4. Sosyal Zekanın Önemi.....	27
3. Sportmenlik Kavramı	28
3.1. Spor.....	28
3.2. Sportmenlik.....	30
3.2.1. Sportmenliğin Alt Boyutları	37
4. Sportmenlik ile Sosyal Zeka Arasındaki İlişki	37
3. GEREÇ VE YÖNTEM	40
3.1. Araştırmanın Modeli	40
3.2. Evren ve Örneklem.....	40
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40

3.4. Verilerin Analizi.....	41
4. BULGULAR.....	42
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	44
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	45
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	47
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	49
5. TARTIŞMA	51
5.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Yorumlar	51
5.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Yorumlar	53
5.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Yorumlar	55
5.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Yorumlar.....	57
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	59
7. KAYNAKLAR	61
8. EKLER.....	69
9. ÖZGEÇMİŞ.....	72

ÖZET

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Zekaları ile Sportmenlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Şinasi ÖZSAYDI

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ/Konya-2020

Araştırma, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırma, Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi, Spor Yöneticiliği ve Rekreasyon bölümlerinde bulunan erkek ve kadın öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem alınan öğrencilerin sosyal zeka ve sportmenlik davranışları yaş, cinsiyet ve öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık gösterip göstermediği belirlenmiştir. Verilerin toplanmasında kişisel bilgilerin yer aldığı demografik form ile Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen ve Türkçe 'ye uyarlaması Balçıkkanlı (2010) tarafından yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) ve Silvera ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen ve Doğan (2005) tarafından Türkçe 'ye dönüştürülen Tromso Sosyal Zeka Ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin analizinde ve değerlendirilmesinde SSPS paket programı kullanılmıştır. Normallik dağılımına göre t testi, One-Way Anova testi, Tukey testi ve korelasyon yöntemi kullanılmıştır. Analizlerin değerlendirilmesinde p değeri anlamlılık düzeyi olarak $p \leq .05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada elden edilen değerlerin sonuçlarına göre; cinsiyetin sportmenlik yönelimleri alt boyutlarının tamamında kadınlara ait değerlerin erkeklere göre anlamlı derece yüksek olduğu bulunurken, sosyal zekanın ise sadece sosyal beceri süreci alt boyutunda kadınlara ait değerlerin erkeklere göre anlamlı derece yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer alt boyutlarda anlamlılığa rastlanmamıştır. Yaş faktörünün sosyal zeka ve sportmenlik yönelimleri alt boyutları arasında herhangi bir anlamlı ilişkisi bulunmamaktadır. Öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlere göre sportmenlik davranışları sosyal normlara uyum alt boyutunda B.Ö - Ant, Ant - Rek, S.Y – Rek. bölümleri arasında anlamlılık vardır. Sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda da anlamlı farklılık bulunmakta ve bu farklılık B.Ö - S.Y, S.Y – Rek. bölümleri arasındadır. Sosyal zekanın öğrencilerin bölümlerine göre değerlendirilmesinde ise sosyal beceri süreci alt boyutunda Ant - Rek, S.Y – Rek bölümleri arasında anlamlı farklılıklar varken diğer alt boyutlar arasında anlamlılık yoktur. Sosyal zekanın alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal zeka ile sportmenlik yönelimler alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken diğer alt boyutlar olan sosyal beceri süreci ile sosyal normlara uyum ve sosyal beceri süreci ile kurallara ve yönetime saygı alt boyutları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Sportmenlik yönelimleri alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Genel olarak sonuca bakıldığında; sosyal zeka ve sportmenlik davranışlarının kadınların değerleri erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaş değişkeninin de herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Bölüm değişkeninde bazı bölümler arasında anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal zeka ile sportmenlik davranışları arasında belirli (orta - zayıf) düzeylerde pozitif ve negatif yönde ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Zeka, Sportmenlik, Spor Bilimleri

SUMMARY

REPUBLIC OF TURKEY
SELÇUK UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

Investigation of the Relationship Between Social Intelligence and Sportsmanship Behaviors of Faculty of Sports Sciences Student

Şinasi ÖZSAYDI

The Department of Physical Education and Sports

MASTER'S THESIS / Konya-2020

The relationship between the social intelligence and sportsmanship behaviours of the students studying in the faculty of sports sciences was investigated in the study. The participants were male and female students studying in physical education and sports teaching, coaching education, sports management and recreation departments in the faculty of sports sciences at Selçuk University. It has been determined whether the participants' social intelligence and sportsmanship behaviours differ according to their age, gender and departments. A demographic form containing personal information, the Multidimensional Scale of Sportsmanship, which was developed by Vallerand et al. (1997) and translated into Turkish by Balçıkanlı (2010), and the Tromso Social Intelligence Scale, which was developed by Silvera et al. (2001) and translated into Turkish by Doğan (2005) were employed to collect the research data. SPSS package program was used in the analysis and evaluation of the data. According to normality distribution, T-test, One-Way Anova test, Tukey test and correlation method were used. In evaluating the analyses, p value was accepted as $p \leq .05$ as the level of significance.

According to the results obtained in the study, while the values of women in all of the sub-dimensions of sportsmanship orientations of gender were found to be significantly higher than that of men, the values of women were significantly higher than men only in the social skill process sub-dimension of social intelligence. No significance was found in other sub-dimensions. Furthermore, no significant relationship was found between the social intelligence and sportsmanship orientation sub-dimensions of the age factor. According to the departments in which students are trained, there is a significant difference between the physical education teacher and coaching, coaching and recreation, sports management and recreation departments in the sub-dimension of sportsmanship behaviours of complying with social norms. There is also a significant difference in the sub-dimension of commitment to responsibility in sports, and this difference is between the physical education and sports teaching and sports management and recreation departments. In the evaluation of social intelligence according to the departments of the students, there are significant differences in the sub-dimension of the social skill process between coaching and recreation and sports management and recreation departments, but there is no significance among the other sub-dimensions. On the other hand, there is a positive and moderately significant relationship between the sub-dimensions of social intelligence. While there is a positive and moderately significant relationship between social intelligence and sportsmanship orientations sub-dimensions, there is a positive and weakly significant relationship between social skills process and compliance with social norms and social skills process and respect for rules and management. It was also determined that there is a positive and moderately significant relationship between the sub-dimensions of sportsmanship orientations.

Generally speaking, the result is; it was determined that social intelligence and sportsmanship behaviours were significantly higher than women's values. There was no difference in the age variable. It is concluded that there is a significant difference between some sections in the section variable. It has been determined that there are positive and negative relationships at certain (moderate - weak) levels between social intelligence and sportsmanship behaviours.

Keywords: Social Intelligence; Sportsmanship; Sports Sciences.

1. GİRİŞ

Doğası gereği sürekli diğer bireylerle iletişim içinde olan ve sosyal bir varlık olarak tanımlanan insan iletişim kurmak ve sosyal ihtiyacını karşılaması için kendi düşüncelerini ve hislerini farklı insanlarla paylaşmakta ve onların da hisleri ve düşüncelerini bilmeyi istemektedirler. İnsanların diğer bireylerle iyi bir şekilde iletişim kurabilmesinin yolu birtakım yeteneklere sahip olmasından geçmektedir. Bahsi geçen beceriler ise sosyal zekanın varlığına ve kişilerdeki bulunma oranına işaret etmektedir (Abul 2015).

Başlangıçta Edward Thorndike (1920) tarafından “insan ilişkilerinde akıllıca davranmak” olarak ifade edilen sosyal zeka akıllıca olarak adlandırılan davranış biçimini, bireylerin duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde çözümleyebilme, olayların sebep ve sonuçlarını düşünerek ileride yaşanabilecekleri hissedebilme, bireylerin yaşanacaklara verecekleri olası tepkileri isabetli gözlemleyerek olayları yönetme ve yönlendirebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır (Yıldırım 2017). Bireylerin fizyolojik temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyalleşme, diğer insanlarla ilişkiler kurabilme, toplum içinde bir yer edinme, kendini bir grubun ya da bir sosyal kimliğin parçası şeklinde hissetme güdülleri de bulunmaktadır (Talu 1999).

Bedensel ve ruhsal yönden bireyin sağlığını iyileştiren spor, sosyallik boyutundaki davranışları derleyen, zihinsel ve devinimsel becerilerini belli bir düzeye ulaştıran sosyal, pedagojik ve biyolojik bir olgu olmasını ifade eden bir kavramdır. Başka bir tanımda ise spor, kişinin düşünce, beden ve ruhsal açıdan gelişmesini ve bu unsurlar arasında sosyalleşmesini ve koordinasyonunu sağlayan bir etken olması şeklinde tanımlamaktadır (Yetim 2011). Spor, toplumun gelişmesine katkı sağlamasının yanında insanlarda olması gereken ahlaki kavramları (saygı, sevgi, kardeşli vs.) da kapsamaktadır (Sevim ve ark 2001). Aynı zamanda bireye saldırganlık dürtülerini doğal yolla ve sosyal kurallara uyarak boşaltmayı öğreten ve karakteri şekillendiren bir olgudur (Kuru ve Baştuğ 2008).

İnsan onuruna saygıdan ötürü ortaya çıkmış olan spor kavramı, bütün türde ve her alanda hak ve dürüstlük çerçevesinde oynanacak olan oyunların sürekli bir ahlaki ilkesi olarak kabul edilmektedir. Benzer olarak fair play kavramının da spor alanı içerisinde centilmenlik anlamında olduğu dünyadaki tüm insanlık açısından kabul

edilmektedir. Yabancı bir terim olan fair; zarafet, lekesiz, liyakatli gibi anlamlara geldiğini ortaya koymuştur (Ay 2003).

Ülkemizde genel olarak sportmenlik kavramı anlamında kullanılan “sporda centilmenlik” içtenlik, cesaret, sabır, özdenetim, özgüven, başkalarını hor görmeme, farklı fikir ve doğrulara saygı duyma, nezaketli olma, iyilik, asil olma, onurlu olma, ortak hareket etme ve cömert olmak gibi nitelikleri içinde barındıran bir ifade olarak bilinmektedir (Keating 2007). Spor içindeki toplum ahlakıyla alakalı durumlarla ve kurullarla örtüşmekte olan sportmenlik, spor ruhuna yakışır davranış ve tutumların hepsini içinde barındırmaktadır (Stornes ve Bru 2002). Sportmenlik kapsamında sporcuların ağırbaşlı, tatlı dilli, saygılı bir şekilde mücadele etmeleri gerekmektedir (Stornes ve Ommundsen 2004). Sporsal faaliyetlerde saygısız davranış sergileme, anlayışsızlık, küfür ve şiddet gibi olumsuzlukların önüne geçilmesinde hoşgörü anlayışı ile paralel olan sportmenlik ruhunun sportif hayatın vazgeçilmez bir kavramı olduğu bilinmektedir (Mavi ve Tuncel 2012).

Kazu (2019) tarafından üniversite öğrencilerinde sosyal zeka düzeyi ve iletişim becerilerinin incelendiği bir çalışmada sosyal zeka düzeyinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Fazlıoğlu (2018)’nin üniversite öğrencileri ile alakalı yapmış olduğu bir çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal zeka düzeylerinde sosyodemografik açıdan belirgin farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

Kılıç (2019)’ın spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinde yapmış olduğu bir çalışmada sporda sorumluluklara bağlılık düzeyleri yüksek olarak bulunurken sportmenlik davranışlarının ise bazı demografik değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Tekeli (2017) tarafından sportmenlik davranışlarının demografik değişkenlere göre incelendiği bir çalışmada öğrencilerin sportmenlik davranışı düzeylerinin orta düzeyin üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki veriler doğrultusunda spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasında güçlü bir bağ olduğu düşünülmektedir.

1.1. Problem Durumu

İnsanın toplum içinde iyi ilişkiler kurabilmesi, sağlıklı ve dürüst bir şekilde davranış sergilemesi düşünce gelişiminin yanında ruhsal ve bedensel gelişimine de bağlıdır. Bedensel olarak sağlıklı olmak insanda ‘biz’ olgusunu geliştirir ve bu kazanım hayatın bütününe etkiler.

İnsanların sınırlı düşüncelerinden vazgeçerek başka ortamlarda, farklı kişi ve düşüncelerden bireylerle iletişim halinde olmasını, etkileşimde bulunmasını spor sağlamaktadır. Sporun yeni dostluklara yol açtığı, sağlamlaştırdığı ve sosyal beraberliğe fayda sağladığı ifade edilmektedir. Spor, belirli fiziksel etkinliklerin tamamı olarak değerlendirilmesinin yanında, insanlara bireysel ve sosyal kimlik kazanmasına katkıda bulunan önemli bir kavram olarak bilinmektedir. Sadece bir takım fiziksel aktivitelerin bütünü olarak düşünülmemesi, diğer yandan kişinin sosyal, duygusal ve toplumsal yönden de gelişmesi için spor çok önemli bir sosyal olgu olduğu vurgulanmaktadır. Bahsi geçen açı ile spor, insanların kısıtlı dünyasından çıkarak farklı ortamlarda, değişik düşüncelere sahip kişilerin diyalog içinde bulunmasını ve toplumun gelişiminde önemli olduğu bilinmektedir (Balcıoğlu 2003).

Spor, kişilerde bulunan potansiyel enerjiyi bedensel ve zihinsel yönden en yararlı olacak biçimde tüketen; bireylerde ve toplumda doğru ilişkilerin oluşmasına sebep olur. Belirli durumlarda insanı dengeli olarak mutluluğa ulaştıran; topluma kurallara saygıyı, disiplini ve sosyal barışa inanmış bireyleri kazandıran olgudur. Bu nedenle sporun ana temelde mücadele ve rekabetten oluşmaktadır. Yakın dönemimizde spor; sanatsal, sosyal, biyolojik ve psikolojik fonksiyonlar açısından kültürel ve ahlaki kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Diğer bir deyişle kişinin, aklını ve bedenini kullanarak rakibine, kendisine, doğaya, mesafeye ve zamana karşı, eşit kurallar çerçevesinde yaptığı bir mücadele biçimi olarak tanımlanmaktadır (Balcıoğlu 2003).

Kendini kontrol edebilme becerisi, kişinin kendine güvenmesi, farklı kişileri küçük görmeme, diğer bireylerin fikir ve doğru buldukları olgulara saygı duyabilmek, kibarlık, iyi olabilme, asil bir duruş sergileme, onurlu olabilme, samimi davranış sergileme, cesaret, sabırlı olma ve cömertlik gibi özellikleri barındıran geniş bir kavram sportmenlik olarak ifade edilmektedir (Koç 2013).

Toplumdaki bireylerle doğru etkileşim kurabilme yeteneği, bireyleri rahat ve doğru bir şekilde anlayabilme ve anlaşabilme ise sosyal zeka olarak tanımlanmaktadır (Gardner 2004).

Öğrenciler açısından sosyal zekası yüksek olanlar; çevresinde bulunan kişilerle yan yana olabilme, bireyleri ikna edici konuşabilme, kulüp, dernek ve komitelerde gönüllü olarak çalışmaya meyilli, birlikteliğe ve öğrenme isteğine, bireylerle empati kurabilme becerisine, sıkıntıları olan bireylere yardımcı olma düşüncesinin sürekliliğine, liderlik yeteneğini toplu çalışmalarda sergileyebilme ve etkin dinleme yeteneği olan bireylerdir. (Bümen 2004). Belirtilen özelliklerin bireylere kazandırılması için farklı eğitim kurumlarında olduğu gibi, spor bilimleri alanındaki eğitimin verildiği eğitim kurumlarında da hem öğretim programları düzenlenirken hem de uygulama yapılırken önem arz eden özenin ve dikkatin gösterilmesi çok önemli olduğu belirtilmektedir.

Yukarıdaki tanımlar ve ifadeler göz önüne alınacak olunursa sosyal zeka açısından bakıldığında bu zeka seviyesi yüksek olanlar; toplumdaki bireylerin duygu ve düşüncelerini kavrayabilen, mutluluk ve huzursuzluklarını anlayabilen, bu durumlara göre davranışlarına yön verebilen ve karşısındakileri yönlendirme ve etkileme kabiliyetine sahip, sosyal ortamlara ve çevrelere hızlıca ayak uydurabilen ve bu ortamlarda samimi olabilen, sorunlar karşısında çözümleyici olan, ikna kabiliyeti yüksek olan ve sosyal ortamlarda neyi nasıl yapması gerektiğini kavrayan bireyler olarak ifade edilmektedir. Diğer bireylerle anlaşabilme, iletişim halinde olabilme ve bu iletişimi devam ettirebilme yeteneği olan kişiler sosyal zekaya sahip kişiler olarak belirtilmektedir (Doğan ve ark 2009, Gardner 2013, Karadoğan, 2010, Kızıltepe 2004, Loflin ve Barry 2016, Nagra 2014, Vaykos 2015'den, akt. Şahin ve Şahin 2017). İnsanlar belirtilen bu özellikleri diğer bireylerle oluşan etkileşim ve iletişim esnasında karşısındakilere geçirebilmeleri halinde belirli olumlu sonuçlar kazanarak hem eğitim, hem de sosyal ve iş yaşamlarında başarılı olma oranlarının yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Spor, insanın fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimine katkı yapması beklenen bir olgudur. Yaşadığımız bu dönemde spor ahlakına aykırı davranışları öğrenme ve sergileme platformuna dönüşmektedir. Sporda bu uygulamalar nedeniyle sportmenlik kapsamındaki temel tutum ve davranışlar gittikçe önemini yitirmiş ve sporda iyi veya

kötü de olsa sonuçta hep kazanma düşüncesi ön plana çıkmıştır. Profesyonel alanda, bir yere kadar kabul edilebilen bu durum olarak ortaya çıkmıştır (Koç 2013). Aynı zamanda sosyal zekası yüksek olan kişilerde de olmaması ön görülen özelliklerdir. Bu nedenlerden dolayı öğrencilerin sosyal zekaları ile sportmenlikleri arasındaki ilişkisinin iyi bilinmesi gerektiğinden ayrıca ülkemizde ve yurt dışında bu alanda çalışmaya rastlanamamasından dolayı spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışlarının incelenmesinin gerekli bir durum olduğu anlaşılmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkide anlamlı farklılıklar var mıdır?

1.3. Alt Problemler

1. Kadın ve erkek öğrencilerin sosyal zekaları ve sportmenlik davranışları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark var mıdır?
2. Farklı yaş grubundaki katılımcıların sosyal zekaları ve sportmenlik davranışları arasında anlamlılık açısından farklılık var mıdır?
3. Öğrencilerin okudukları bölümlere göre sosyal zekalarında ve sportmenlik davranışlarında anlamlı farklılık var mıdır?
4. Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasında anlamlılık açısından farklılık var mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmada Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Her insan doğumundan ölümüne kadar bir topluma ait olarak hayatını devam ettirir ve toplum içerisindeyken hem sosyal ilişkileri hem de kendi duyguları oldukça etkilenmektedir. İnsanlar birbirileri ile iletişim kurarken bazı zeka türleri burada aktif rol almaktadır. Bunlardan biriside sosyal zekadır. Sebebine bakılacak olursa; sosyal zeka kişinin karşısındaki kişiyi anlama yeteneğini kapsamaktadır. Buradan yola

çıkıldığında bu zeka türü de oldukça önem arz etmektedir (Hançer ve Tanrısevdi 2003).

Toplumda spor ahlakının oluşması ve gelişmesi aynı zamanda sporda ve sosyal ortamlardaki centilmenlik ahlakına aykırı davranışların düşük seviyelere indirilmesi için doğru, dürüst, iyi ve hoş gibi davranışlar sergilemenin altında yatan unsurların iyi bir şekilde belirlenmesi oldukça önem arz etmektedir. Literatür incelemeleri sonucunda Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinde sosyal zeka özellikleri ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanamamasından dolayı bu araştırmanın, literatüre, spor bilimleri profesyonellerine ve öğrencilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Sayıtlar

1. Araştırma kapsamında verilen kişisel bilgi formu ile toplanan veriler için sorulan soruların kişiler tarafından içtenlikle ve nesnel olarak yanıtladıkları varsayılmıştır.
2. Çalışma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarının çalışmanın amaçlarına uygun olduğu düşünülmektedir.

1.7. Sınırlılıklar

1. Araştırma Konya Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde eğitim gören öğrencilerle sınırlandırılmıştır.
2. Kişilerin sosyal zeka seviyeleri ile alakalı sonuçlar Tromso Sosyal Zeka Ölçeği' nin içeriği ile sınırlandırırken sportmenlik davranışlarına ilişkin veriler Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği' nin kapsadığı niteliklerle sınırlıdır.
3. Yapılan bu araştırmaya dahil edilen spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin anket çalışmasında yer alan sorulara verdikleri yanıtlardan oluşan bulgular ile sınırlı kalmıştır.

1.8. Tanımlar

Zeka: Toplumdaki bireylerin zihinsel açıdan öğrenme, öğrenilen bilgilerden faydalanabilme, meydana gelen yeni durumlara uyabilme ve farklı çözüm yolları bulabilme becerisidir. Başka bir deyişle anlak, zihnin birçok yeteneğinin uyumlu

alışması sonucu ortaya çıkan bir yetenekler birleşimidir. Zihin gücü olarak tanımlanması en geniş ifadelerdendir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Zek%C3%A2>. Erişim tarihi 12.05.2020).

Sosyal Zeka: İnsanların toplum içerisindeki ilişkilerinde iyi, doğru, dürüst bir Şekilde davranabilme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bireyleri anlayabilme ve idare edebilme becerisi olduğunu açıklamaktadır (Thorndike 1920).

Spor: Toplum içerisindeki ahlak kuralları çerçevesinde (barış, hoşgörü, eşitlik, disiplin, erdem, hak, hukuk, mutluluk, sevgi ve sayęı) insan onuruna yakışır kavramları bünyesinde taşıyan ve hüzün, keder, stres gibi yine insani özellikleri bünyesinde bulunduran kavramları da içermektedir (Pehlivan 2004).

Sportmenlik: Sportif etkinliklerde bir erkek ya da kadın sporcunun kendisinden beklenen pozitif davranışları sergilemesidir (Felicity 2002).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Zeka Kavramı

Zeka, soyut bir kavram olduğunda dolaylı tanımlanması her zaman birbirinden farklı görüşlere konu olmaktadır. Latin dilinde “intellectus” algılama, bilme, anlayış anlamına gelmektedir. Algı, bellek, öğrenme, düşünme, soyutlama, yeni durumlara uyum gibi birçok zihinsel işlevin birleşmesinden meydana gelen bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Köknel 2003).

Sorunları çözebilme ve bunun yanında bir ya da birden fazla kültürel ortam için uygun hale gelen ürünleri yapabilme becerisi olarak tanımlanmaktayken zekanın, genetik ve çevresel etkenlerin birleşiminden oluştuğunu ifade etmektedir (Gardner 2004). Zekayı, etkili bilme ve bilgiyi işleyebilme uyumu için bireyin sahip olduğu genel kapasite olduğunu belirtmektedir (Roberts ve ark 2001). Zeka, kavramları oluşturma ve anlayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Locke 2005). Zekayı bireyin bir ya da daha fazla kültürde bir ürün ortaya koyabilme becerisi olarak ifade etmektedir (Gardner 1983). Zeka farklı bir tanımda ise insanların çevrelerine karşı uyum içerisinde olabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Piaget 1938). İbn-i Sina zekayı; dış dünyadan gelen uyarıların ve aynı zamanda öğrenme sürecinin bireye sunduğu bilgiyi öğrenmesiyle ortaya çıktığını vurgulamaktadır (Selçuk 2002).

Kişinin anlama kavrama, öğrenme kapasitesi olarak tanımlanan zeka zihinsel gücü ifade eder aynı zaman da doğuştan kromozomlarla ve bireyin okuması ve aldığı eğitimle kendi gelişimine sağladığı katkının oluştuğu bilinmektedir (Vural 2003). Zeka, bulunduğu ortama ayak uydurabilmek için insanın, ya kendisini değiştirerek, ya da etrafını değiştirerek ya da yeni bir çevre oluşturarak etkin bir şekilde adapte olabilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Yeşil 2010).

Öğrenme boyunca kavrayabilme, anlayabilme, olayları ilişkilendirme, yorumlama, bütünleştirme, yordama ve değerlendirme gibi etkinliklere yön veren bilişsel yeterliliklerin ve duyuşsal niteliklerin anlatımı olarak ifade edilmektedir. Kişinin hayatı boyunca yapacağı her tür seçim, sınıflandırma, yönelim, üretim ve yaratma çalışmalarını etkileyen ve kapsayan karmaşık bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Köknel 2003). İnsanın enerjisini davranışlar üzerine toplayabilme ve heyecanlara karşı koyabilme, sosyal değeri olan ve orijinal nitelikler taşıyan zihinsel

davranışlar yapabilme ve bu koşullar altında kişinin zor, kompleks, soyut, ekonomik hedefe uygunluk yeteneği olarak ele almaktadır (Salur 2009).

Zeka kavramıyla ilgili bazı kuramları analiz eden Robinson ve Robinson kuramlarda yer alan sonuçlara göre zekanın 3 özelliğinin kullanıldığını belirlemişlerdir. Belirlenen bu özellikler ise;

- ❖ Anlayabilme ya da kavrama yeteneği: Bireyin uygulanan eğitimden yararlanabilme becerisidir.
- ❖ Kavranılan bilginin tamamı: Bireyin yeteneklerini kapsayan kavradığı tüm bilgi ve kavramlar.
- ❖ İstekte bulunan çevreye uyum sağlama: Kendi çevresine ve çevresindeki değişikliklere uygun bir şekilde uyum sağlama olarak tanımlamışlardır (Aktaran: Özekeş 2013).

Zeka, bireylerin bilgiyi kavramada, unutulmuş verileri geri getirmede, hatırlamada, sorunlar karşısında çözüm üretebilmede ya da yaşanan ortama uyum sağlama becerisi olduğu ifade edilmektedir (Açıkgöz 2003).

Psikolog Jean Piaget zekayı, üç önemli özellikte açıklamaktadır. İlk olarak bireylerin çevreyle etkileşimi ile birlikte çevreye sağladıkları adapte hali olarak tanımlamaktadır. Bir diğeri ise akıl ile bulunduğu ortam arasındaki etkin denge haliyken son olarak zekayı bir zihinsel eylemler dizgesi olarak tanımladığını ifade etmektedir (Salur 2009).

Öztürk (2004) tarafından zekanın tanımları çeşitli yaklaşımlar açısından farklı biçimde ele alınmakta olup biyolojik yaklaşım açısından çevreye uyum sağlayabilme ve yeni durumlara göre davranış değiştirme zekanın göstergesi sayılmaktadır. Bu nedenle çevresine daha kolay uyum sağlayan bireyler daha zeki olarak değerlendirilmektedir. Davranışçı kuramı benimseyen bilim adamları da zekayı davranışların sonucuna göre değerlendirmektedir ve bu nedenle davranışlarının sonucu başarılı olan kişilerin zeki olarak kabul edilebileceği varsayılmaktadır (Doğan 2006). Bütün bu tanımların ortak özellikleri göz önünde bulundurulduğunda şunlar söylenebilir: zeka, kişinin yeni durum, engel ve sorunlar karşısında deneyimlerinden ve öğrendiklerinden faydalanarak o an için gerekeni yapabilmesi, uyumunu sağlaması, yeni çözümler bulması yeteneği olarak ele alınmaktadır (Köknel 2003). Tek başına bir

olgu olmayan zeka dendiğinde akla gelen bilişsel zekadan farklı olarak başka yetenekler bütününden oluşan bir olgu olduğu belirtilmektedir (Armstrong 2009).

2.1.1. Zekanın Özellikleri

- ✓ İnsanlar kendi zekasını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir.
- ✓ Yalnızca değişmez, aynı zaman da diğer bireylere öğretilir.
- ✓ Çok yönlü olmasına rağmen kendi içinde bir bütündür.
- ✓ İnsanlar çeşitli zeka alanlarına sahip olabilir.
- ✓ Çeşitli zeka alanları genellikle uyum içerisinde çalışabilir.
- ✓ İnsanların her alanda zeki olması için birçok yol bulunmaktadır (Saban 2005).
- ✓ İnsanlar farklı zeka alanlarından her birini belirli düzeyde geliştirebilmektedir

2.1.2. Zeka Çeşitleri

Sosyal zekayı öğrenmek için 3 temel öge bulunmaktadır. Bunlar, bilişsel, duygusal ve ruhsal zeka alanları olarak ele alınmaktadır (Kazu 2019).

*Bilişsel Zeka

Yaşanılan çevreye anlam katma, uyum sağlama ve öğrenmeyi kapsayan bir kavram olarak bu zeka türü adlandırılmaktadır. Kişinin gerçek yetenekleri ile hedeflerine ulaşabilmek adına çevresiyle kurduğu etkileşim sonucunda ortaya çıkması bilişsel zekayı ifade etmektedir (Şimşek 2007).

Bazı araştırmacılara göre bu zeka alanı geleneksel zeka ve doğrusal bir zeka alan türü olarak açıklanmaktadır. Pozitif enerji yine kendisi gibi olumlu bir enerjiyi ararken, evrendeki sorularda her zaman cevaplarını bu şekilde aramaktadır. Sinirsel bir alan oluşturmak için beynimizdeki hücrelerin birbirlerini tetiklemesi gerekmekte olduğunu açıklamışlardır. Bu durumun İnsanlarda bulunan IQ (Intelligence Quotient) 'nun şekilsen mantalitesi durumundadır. Herhangi bir olay sırasında gereken bilgi birikimlerini hatırlayabilmek ya da hesaplama esaslı bir işlem yapılması gerektiğinde IQ (Intelligence Quotient) ' nun kullanılması gerekmektedir (Kazu 2019).

***Duyuşsal Zeka**

Toplumdaki insanların kendileri ve iletişim halinde buldukları kişilerin zihinsel yapılarını anlayabilme, onların yerine kendilerini koyabilme (empati), kişinin karşındakinin yerine kendini koyabilmesi, sevinç ve korku esnasında kendisini yönetebilme becerisi olduğu ifade edilmektedir. Bu zeka türü olaylar karşındaki tutum ve davranışların nasıl ve ne şekilde olacağı konusunda beceriye sahip olma yeterliliği şekillerinden oluşmaktadır (Titrek 2010).

Goleman (2010) insanların sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılmayarak çözüme ulaşmaya çalışan, kişinin kendisini en iyi tanıyan olduğunun farkında olması, empati kurabilen ve her zaman ne olursa olsun umudunu kaybetmeyerek kendini motive etmek olarak tanımlamaktadır.

***Ruhsal Zeka**

Kişinin; yeniyi üretebilme, kuralları istediğinde değiştirebilme, ahlak duygusunun aktifleştirilmesi, katı kuralları anlayışla ve merhametle esnetebilme, anlayış ve merhametin sınırlarını belirleyebilmeli, olayları farklı açılardan değerlendirebilme yeteneğini geliştirebilmek olarak tanımlanmaktadır (Zohar ve Marshall 2004).

İnsanın kendini bilme çabasının ve gücünün temel olgusudur. İnsan; nasıl yaratıldığı konusunda karşılaştığı sorunları çözüme kavuşturmada, zararlı veya kötü alışkanlıklardan arınma çabasında ve açmazlarını ortadan kaldırmada ruhsal zekanın potansiyeli sayesinde kendisini iyi hissetmekte ve sorunlarını çözebilmektedir. İnsanın zihninin en altlarında beslediği duyguları, ulaşmak istediği yolları, belli olmayan güçlerinin kılavuzu ve temelde vicdanı olması olarak tanımlanır. Kişinin kendisine ben kimim sorusunun cevabı, bulunduğu ortam ve yanındaki bireylerin kendisi için ne anlama geldiği hangi sorumlulukların var olduğunu bilmesi için bu zeka türüne gerek olduğu belirtilmektedir (Şimşek 2007).

Forghania ve arkadaşları (2014), insanların anlamlı kararlar verirken, var olan konular üzerinde düşünürken, günlük hayattaki problemleri çözerken ve aynı zamanda çalışma ve refah düzeyini artırma yolunda kullandıkları ruhsal kaynakları, değerleri

ve nitelikleriyle somutlaştırdıkları bir yetenekler kümesi olarak ruhsal zekayı açıklamaktadır.

2.1.3. Çoklu Zeka Alanları

İnsanların düşünme tarzlarının aynı olmaması nedeniyle farklılıklar üzerinde yoğunlaşma gereği duymaları günümüzde önem kazanmaktadır. Farklı bireysel özellikler ise farklı öğretim yöntemlerini gerektirmektedir (Başaran 2004).

Yaratılış gereği insan zekası ile alakalı öne sürülen görüşleri belirten 7 temel zeka alanı olduğu varsayılmaktayken ayrıca insanların bu 7 alandan daha fazla zeka alanlarının olabileceğini de öne sürülmüştür. Bu nedenle belirtilen bu yedi alan Gardner doğacı zeka alanını ekleyerek 8 zeka alanı olduğunu ifade etmektedir ve bu kavramlar (Ülker 2016).

- ✓ Sözel & dilsel zeka*
- ✓ Mantıksal & matematiksel zeka*
- ✓ Görsel & uzamsal zeka*
- ✓ Müziksel & ritmik zeka*
- ✓ Bedensel & kinestetik zeka*
- ✓ İçsel zeka*
- ✓ Doğacı zeka*
- ✓ Sosyal zeka, olarak 8 ana başlıkta ele alarak incelemektedir (Ermiş ve ark 2012).

*Sözel & Dilsel Zeka

Dili etkili bir şekilde kullanabilme becerisi farklı kültürlerde hayatını devam ettirmekte olan bireylere aittir. Bu nedenle bazı kişiler sadece iletişim amacıyla dili kullanmaktayken, bazı kesim ise bir veya daha fazla dili etrafındakilere karşı kullanma becerisinde kendilerine güvenmektedirler. Dili toplumda olumlu yönde kullanmak için iletişim aracı olarak dil zeka kapasitesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Bahsi geçen kapasite konuşma (hikayeci, siyasetçi) veya yazma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Demirel 2000).

Başkalarını bir işi yapmaya ikna edebilmek, farklı kişilere herhangi bir alanla ilgili bilgi sunmak, diğer bireylere belirli bir durum karşısında neyi nasıl yapacağını ifade edebilmek ya da herhangi bir dil uzmanı gibi dilin özellikleriyle ilgili bilgi sahibi

olabilmek gibi dil hakkında tüm oluşumları içermektedir. Bu zeka türü olan bireyler, kullandıkları dilden başka bir veya birden fazla dil ile karşısındaki insanlara karşı düşündüklerini ve duygularını anlatabilme kabiliyetlerine sahiptir (Saban 2004).

Sözel veya dilsel zeka kullanma becerisi; kullanılan dilin ya da farklı dilleri kullanabilme, iletişim kurabilme, okuma, yazma gibi çevresindeki bireylere karşı düşüncelerini aktarabilme ve toplumu idrak edebilme olarak tanımlanmaktadır. Konuşmacı zekası iyi seviyede olan bireyler; kelimelerin anlamına ve dilin birbirinden ayrı işlevlerine veya seslere tonlamalarına karşı duyarlıdır (Saban 2002). Okuma, yazma, dinleme ve konuşma bu zeka alanının önemli yetenekleri olarak belirtilmektedir (Carlisle 2001).

***Matematiksel & Mantıksal Zeka**

Özelden genelde veya genelden özelde doğru yapılan düşünme yöntemleri bilişsel bir yetenek olup bilimsel alanda düşünmeye yardımcı olmakta ve matematiksel zeka türünü kapsamaktadır (Küçükahmet 2001). İnsanların herhangi bir durum karşısında mantıksal düşünmesi, sayıları verimli kullanabilmesi, sorunlar karşısında çözümleri bilimsel olarak yapabilmesi, bu çözümleri formüllerle sunması, hipotez ve hesaplama yapabilmesi ayrıca benzetmeler ve testler yapabilme becerisi olarak ifade edilmektedir. Sayısal alanda zekası yüksek seviyede olan bireyler (mühendis, mimar gibi) bu zeka türüne verilebilecek örneklerden bazılarıdır (Demirel 2000). Sorunları hesaplamak ve çözmek için fikirler üretmek bu zeka türünün önemli becerileri olarak açıklanmaktadır (Carlisle 2001). Bireylerin mantıklarını ustaca kullanabilmeleri ve rakamları sınıflandırma, akıl yürütme, hesaplama yapabilme ve deneme yoluyla anlayabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Armstrong 2009).

***Görsel & Uzamsal Zeka**

İnsanların görsellikle veya etrafındaki nesnelere doğru bir şekilde algılayabilmesi ya da çevresinde düşündüğü şekiller hakkında zihninde canlandırma yapabilmesi görsel zekanın başlıca özellikleridir (Saban 2000).

Bu zeka türü görünen nesnelere belirgin bir şekilde seçebilir ve olgular farklı biçimleriyle düşünebilir. İletişim esnasında slaytlara veya görsek öğelere sürekli başvuran bireylerde görsel zeka seviyesinin diğer bireylere göre daha fazla olduğu

varsayılmaktadır. Diğer bir deyişle uzamsal zeka olarak ifade edilen bu zeka seviyesi yüksek olan insanlar, mekanların mimari özellikleri arasında ilişki oluşturmaya genellikle başvururlardır (Babacan 2012). Genelde düşünöleni aktarmak, kağıda çizmek gibi kavramlarla benzetilen bir zeka türüdür. Ama bahsi geçen zeka türü sadece düşünöleni aktarmaktan daha fazlasına sahip olduğu belirtilmektedir (Temiz 2007). Bu zeka alanının en iyi yetenekleri arasında; düşünöleni zihinde resmetme, gördüklerini canlandırma çalışması olarak belirtmektedir (Carlisle 2001).

***Müziksel & Ritmik Zeka**

Kişinin, müzik alanında eğitim almış, müzik kulağı iyi olan bireyler gibi ritmik formları anlayıp kavrayabilmesi ve ayırt edici özelliğinin önemli derece de yüksek olması bu zeka türünün tanımlayıcı özelliklerindedir. Diğer bir ifade de ise bu zeka alanı insanın düşünme yetisinin müziksel olarak meydana gelmesi ve olayların oluşma biçimini, ilerlemesi ve çevre ile etkili iletişim halinde olması olarak tanımlanmaktadır. Müziksel zekası yüksek olan bireyler çevresel sesler karşısında oldukça hassas oldukları belirtilmektedir. Bilinmektedir ki zihinsel olarak müziksel zeka alanı yüksek olan kişilerin müzik alanındaki kavramları iyi bir şekilde bildikleri ifade edilmektedir (Saban 2001).

Lazear (2000) etraftaki seslerden mana çıkarabilme, anlatılan durumlardan veya konuşma şekillerinden karşıdaki kişinin bedensel ve ruhsal durumunu tahmin edebilme, kullanılan araçların parçalarından gelen sesinden ne tür sorunlar olduğunu anlayabilme yeteneğidir. Müzikal zeka ifadesi akla gelmeyen davranışlar zeka türünün önemli bir parçası olan yetiler olarak ifade edilmektedir. İnsanların doğmadan önce gelişme gösteren ilk zekası olduğunu ifade etmiştir. Bu alanın en önemli özellikleri arasında müzikal aletleri çalabilme, ifade edebilme ve anlamlı ifadeleri bir araya getirmek olarak tanımlanmıştır (Carlisle 2001).

***Bedensel & Kinestetik Zeka**

İnsanların bedeninde bulunan tüm uzuvlar ile alakalı zeka alanı olarak karşımıza çıktığını ifade etmektedir. Aynı zamanda yapılan tüm aktiviteleri kontrol altına almak, denetlemek için beden ile zihin arasındaki anlaşmayı belirleyen zeka olduğu ifade edilmektedir (Bümen 2004). İnsanların bir olay karşında etrafındaki kişilere iyi veya kötü fikirlerini aktarmak için bedeniyle kullanmış olduğu jest ve

mimikleri yapabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Saban 2001).Bedenin bütün hareketleri takip eden bu zeka türü beynin karmaşık çalışmasını ifade etmektedir (Stine 2001). Bir diğer özelliği ise bu alanın değişik formlarda kişinin kendisini çevresine karşı doğru bir şekilde aktarması, ulaşmak istediği başarıya giden yolda doğru adımlar atabilmesidir. Kişinin üst ve alt ekstremite becerileri kullanması mecburi bir durum olduğu için belirtilen hareketleri iyi bir şekilde yapabilmek de bu zekanın önemli özellikleri arasında yer almaktadır (Gardner 2004).

***İçsel Zeka**

İnsanların becerilerini, kendisini uygun bir şekilde kavrayabilmesi, sevdiği şeylerin neler olduğunu bilmesi olarak tanımlanır. Belirtilen zekaya sahip insanlar, yüksek seviyede düşünme kabiliyetlerine sahiptir. Hayattan öğrendikleri karşısında yüksek motivasyona sahip bireyler, kendilerini dinlemekten keyif alanlar, bu kimselerin dışa dönük olduklarını ifade etmektedirler (Ekinci ve ark 2012).

Bir başka tanıma göre bu alan, kişinin kendi bilinci hakkında fikir sahibi olması, kişinin kendisini bilmesine olanak sağlamasıdır. Böyle bir durum bireyin neler yaptığı konusunda kendisini anlama durumu olarak belirtilmektedir. Bu zeka alanının olumlu yanı kişinin kendi kişiliği ve kendisini geçme yeteneğidir. Bu alanın temelinde kişinin zihninde kendisinin kim olduğu hakkındaki fikrinin tam olarak anlamasıyla alakalıdır. İnsanların kendi kendisine sorduğu ben kimim sorusunun cevabı bu zeka alanı ile ilgili olduğu varsayılmaktadır. İçsel zeka alanında yüksek seviyelere sahip olan kişiler olaylar esnasında çekingen davranmak yerine özgüvenli olabilen, sorunları çözebilme yeteneği sahip, dikkatli ve ne yapacağını hakkında fikir aykırılıklarına düşmeyen kişilerde bulunan özellikleri kapsamaktadır (Demirel ve ark 2006).

***Doğacı Zeka**

İnsanların yaşayan canlılarla sanki bir konuşma olgusu içinde olması, onları tanıyabilmesi, canlıların belirli özelliklerine göre birbirlerinden ayırabilme becerisi olarak ifade edilmektedir. Doğanın farklı özelliklerine karşı ilgili ve alakalı olması bu zeka alanının özelliklerindedir. Bireylerden bu zeka seviyesi yüksek olanların çevre hakkındaki fikirleri olumlu yönde gelişme gösterebilir ve insanlar dünyadaki bitkilere, hayvanlara ve enerji kaynaklarına karşı oldukça ilgili oldukları vurgulanmıştır (Saban 2004).

Doğacı zekaya sahip bireyler doğaya ve çevreye duyarlı olabilen bireylerdir. Bu zekaya sahip bireyler, çevresindeki hayvan, bitki topluluğunu tanıyabilme ve onlarla güzel bir şekilde ilgilenebilme yeteneğine sahiptirler (Green ve ark 2005).

2.4. Sosyal Zeka

Toplum içerisindeki kişi ve kişileri ilgilendiren bir zeka kavramı olarak (Temiz 2007) sosyal zeka 1920 yılı başlarından sonra bilim adamlarının ilgilendikleri bir alan olmuştur. Bu kavram başlangıç olarak Thorndike tarafından önü sürülmüş IQ (Intelligence Quotient) kavramının yeni bir alanı olarak bireylerin becerilerini anlamada faydalı olan psikolojik bir alan, bir düşünce niteliğini ifade etmektedir. Psikoloji alanıyla ilgili olan bu kavram toplumdaki fertlerin yeteneklerini belirlemeyi amaç edinildiğini belirtmektedir (Goleman 2007).

Bilim insanı Gardner sosyal alanda oluşan zeka ile ilgili diğer bireylere (dışa dönük) yöneltilmiş alan olarak ifade etmektedir. Önemli olan kişiler arasındaki farklılıkları tespit edip bu farklılıklara ulaşabilmek, zihinsel durumları hakkında bilgi sahibi olmak ve duygu durumları arasında oluşan ayrımları fark edebilmek olduğunu belirtmektedir. Yetişkin bir bireyin etrafındaki kişilerin sakladığı veya açık bir şekilde belirttikleri taleplerini veya hazlarını anlayabilmesi ve anladığı bu durumlarla alakalı gerekli aktivitelerde bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Kendisini iyi bir şekilde yetiştirmiş bireyler yani uzman öğretmenler, zeki bir siyasetçiler, iyilik sever bir psikologlar gibi insanların sorunlarını çözmek için fedakarlık yapma isteği baskın olan insanların bu zeka alanına sahip oldukları önemli ölçüde söylenebilir ve böyle insanların kişi ve kişiler arasında oluşan bu zeka alanında kendilerini geliştirmiş oldukları ifade edilmektedir (Gardner 2004). Çalışmalarını gruplar halinde yapabilmek, kişinin sosyal yeterliliklerini kullanabilme bu alanın önemli özelliklerinden olduğunu belirtmektedir (Carlisle 2001).

Sosyal zeka, kişilerin davranışları, zihinsel yapıları gibi karakterlerini gösteren özellikleri bakımından gruplara ayırma, bu gruplandırmaya bakılarak onların isteklerini, arzularını belirleyebilme, becerisi olarak tanımlanmakta ve kişiler hakkında bilgilerle onları etki altına alabilme ve hedefleri doğrultusunda yönlendirebilme yeteneği olarak ifade edilmektedir (Başbay 2005). Thorndike (1920)'e göre sosyal zeka, bireyleri anlayabilme ve onların hatalarını görmezden

gelebilmek aynı zamanda toplum arası ilişkilerde doğru bir davranış sergileme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Belirtilen tanımda anlama kavramı bilişsel bir durumdur. Görmezden gelme ise davranış açısından önemli bir olgudur ve akıllı bir biçimde davranabilme arasındaki ayrımlara önem vermiş ve sonraki yapılması planlan araştırmalarda bu tanıma dikkat edildiğini ifade etmektedir. (Kosmitzki ve John 1993).

Bilim insanları Moss ve Hunt (1927) bu zeka kavramını toplumda bireyler arası anlaşabilme ve geçinme yeteneği olarak ifade etmekteyken diğer bilim insanı Strang (1930) kişiler arası anlaşma yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bu zeka alanının iki ana boyutu bireyler hakkında bilgi ve işlev olduğunu ifade etmiştir.

Yazılı olarak meydana gelen kanıtları anlayabilme ve başkalarının tutumları hakkında tahminde bulunabilme yeteneği sosyal zeka olarak ifade edilmektedir. Temelinde ise bireyleri sosyal açıdan algısal ve sezgisel olarak anlayabilme becerisi yatmaktadır. Örneğin ebeveynlere çocuklarının başına kötü bir durumun geldiğini anlatmak bu zeka alanına giren bir durumdur. Sosyal bakımdan diğer bireylere göre zeka seviyesi yüksek olan bireyler olaylar karşısında durumun vahametini göre bir tutum içerisinde olur ve davranışlarına yansımaktadır. Bu nedenle gösterilen tutum ve davranışlar sosyal zekaya uygun yeterlilikte olduğunu ifade edilmektedir (Kaukainen ve ark 1999).

Vernon (1933) ise tanımlamaları biraz daha genişleterek sosyal zekanın, kişilerle anlaşabilme becerisi, toplum ilişkilerinde rahat davranabilme, sosyal konularda bilgili, diğer bireylerin özelliklerini veya durumlarını anlayabilmenin yanında farklı kişilerin ya da bir gruptan gelen uyarıcıya da duyarlılık kapsadığını belirtmektedir. Wedeck (1947) ise sosyal zekayı insanların duygularını, ruh hallerini ve güdülerini doğru olarak değerlendirme şeklinde tanımlanmaktadır. Bilim insanı Weschler (1958) bu zeka alanının bağımsız bir yapı olmadığını, genel zeka durumlarının sosyal durumlara uygulanabilmesi ve sosyal ortamlarda kullanılabilmesi olarak ifade etmektedir (Aktaran: Doğan ve ark 2008). Ahmad ve arkadaşları (2013) ise sosyal zekayı insanların anlayabilme kabiliyeti olarak açıklamaktadır.

Sosyal zeka, sosyal yaşamdaki işlemlerle uyum içerisinde ve bu işlemlerle ilgili, fonksiyonel bir bilgi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kendisini, başkalarını ve sosyal biçimleri ifade etmektedir. Aynı zamanda etki oluşumu, düzensiz tavır ve diğer sosyal

yargı ve çıkarımları içeren bütün kurallar sosyal zeka alanına girmektedir. Bu nedenler etkinin oluşması, düzensiz tutum ve başka sosyal yargı ve çıkarımları içeren tüm kurallar sosyal zekayı kapsamakta olduğu vurgulanmaktadır. Bu yüzden amaç belirleyebilme, planlayabilme, gözetleyebilme ve sosyal olay formlarının değerlendirilmesinde de kullanılan üst biliş, sosyal zekanın önemli bir parçası olduğunu ortaya koymuştur (Doğan ve ark 2008). Benzer şekilde bu zeka alanı toplum ilişki yetenekleri olarak tanımlanabilirken başka bir açıdan da durumlar ve olaylar hakkında bilgi sahibi olabilmek ve onları etkileyen sosyal durumlar ve kişinin diğer bireylere yardımcı olabilmesi ve hedeflerine ulaşabilmesinde önemli faktör olan etkileme tarzı ve taktik düşüncesi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca kişinin kendini bilmesi ve olay karşındaki göstereceği tutum olgusunun da bu durumda olduğunu savunmaktadır (Salur 2009).

Sosyal zeka; kişinin, diğer insanların ruh hallerini, duygularını, isteklerini, motivasyonlarını ve niyetlerini, nasıl çalıştıklarını, onlarla nasıl ortaklaşa çalışılabileceğini anlayabilme, problemleri ve karışıklıkları çözebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca yüz ifadelerine, seslere ve mimiklere karşı duyarlı olmayı, bireylerarası ilişkilerde farklı özelliklerin farkına varabilme, uygun ve etkili yanıt verebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Karagüven 2015).

Toplum içerisinde kişinin kendini açık bir şekilde anlatabilmesi, önemli ölçüde beden dilini karşıya aktarabilmeli, iyi bir şekilde iletişim becerisine sahip olma, karmaşık ve kalabalık insan topluluğu esnasında kişinin konuşmasında herhangi bir açıdan zorlanmaması ve kendine yönelik olan olumsuz düşüncelere karşı olumlu tavır sergileme gibi tutum ve davranışların tamamını sosyal zeka olarak açıklanmaktadır (Atabek 2000). Kişi veya kişiler arasında oluşan ilişkiler sırasındaki iletişimde meydana çıkmaktadır (Balcanlı 2002). Bu nedenle sosyal zeka kavramı toplum içerisinde bireyler arasında zıtlıklar, istek ve arzu farklılıkları meydana geldiği ifade edilmektedir (Demirel ve ark 2006).

Sosyal bir yapıya sahip olan birey, hayatını devam ettirebilmesi amacıyla bedensel ve ruhsal çoğu ihtiyacını karşılaması gereklidir (Doğan 2006). Bu ihtiyaçlardan belki de en önemlisi bireyin sosyal ilişki ağları kapsamında meydana gelmektedir. İnsanların düşünce tarzı, davranışı, tutum ve değerleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bazı birey girişkenken, insanlık odaklı ve kolay uyum

sağlayamaya çalışan bir kişiliğe sahipken bazıları ise çekingen, karamsar ve dayanışmadan uzak olabileceği ifade edilmektedir. İnsanları birbirinden ayırtan en önemli özellik kişilik olduğu düşünülmektedir ve bu durum kişinin sosyal zekayı yansıtmakta olduğunu göstermektedir (Çavuş ve ark 2017).

Sosyal zeka seviyesi diğer bireylerden yüksek olanlar diğer kişileri anlayabilme ve onlarla olumlu bir iletişim içinde olma konusunda etkililerdir aynı zaman da tüm beden dilini kullanmada başarılı oldukları ifade edilmektedir. Hangi bireylerle nasıl ve ne şekilde arkadaşlık kuracakları konusunda endişeye kapılmazlar ve kurdukları arkadaşlığı nasıl devam ettirmeleri gerektiğini iyi bilirler. Bu zeka alanına sahip insanlar konuşmacı özelliklerinin yanında karşıdaki insanı da iyi bir şekilde dinlerler ve bu durumda dolayı toplumda başarılı bireyler olarak adlandırılmaktadırlar. Ayrıca böyle başarılı insanlar her yaşta, ırktan veya farklı kültüre sahip insanlarla etkili bir biçimde iletişim kurabilmektedirler ve karşısındaki bireylerin kendilerini mutlu hissetmelerini sağlamada yardımcı oldukları belirtilmektedir (Doğan 2006). Bu durumların tam tersi olarak sosyal zeka seviyesi düşük olan bireyler çevrelerine karşı aksi, mutsuz ve ortamdaki havayı bir anda zehir edebilecek tutum ve davranışlar sergilenen, sinirli, öfkeli ve kendini her zaman suçlu olarak görmelerine neden olan, kendisini çoğu zaman yetersiz hisseden bireyler olarak bilinmektedir (Doğan ve ark 2009).

Sosyal zeka seviyesi açısından yetersiz olan bireyler, çevreleri ile yeterli iletişim kurabilmede zorluklar yaşayabilmektedirler. Bu bireyler gerçek performanslarını gösteremedikleri için olması gerekenin çok altında başarı gösterebilmekte ve iletişim becerilerindeki bu eksiklik bireyin sosyal yaşamı etkileyebilmekte ve birçok noktada olumsuzluklara yol açabildiği varsayılmaktadır (Kaya ve ark 2016).

Bireyin çoğu alanda başka düşünceler tarafında tesir altında kalmasının sosyal zeka sağladığı bilinmektedir. Bu durumdan kişinin farklı hayat durumları da etkilenmekte ve bu tür sebeplerden dolayı bu zeka türüne sadece kişisel (tek) olarak değil, birden fazla açıdan da dikkat edilmesi gerekmekte olduğunu vurgulamaktadır (Çavuş ve ark 2019).

Bilim insanlarından Cantor ve Kihlstrom (1989) bahsi geçen konu hakkında farklı bir düşünceye sahiptirler. Zekayı zeka olarak değil zeki kavramıyla açıklayıp daha sonra karakteristik özellik olarak değerlendiren bir olgudur. Bilim adamlarına sosyal zekanın zihinsel bir yapıyı veya zamanı kapsamakta olduğunu belirtmektedir. Sosyal hayatın bir parçası olan bu zeka türü günlük yaşamdaki olaylarla uyumlu olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca sosyal zeka bireyin kendisini, etraftaki başka kişileri ve meydana gelen sosyal olayları anlayabilme olarak tanımlanmaktadır. Yani sergilenen olumlu veya olumsuz tutum, farklı tahminleri kapsayan kurallar bu alanı ifade etmektedir (Kaukiainen 1999).

Sosyal zeka ile ilgili belirtilen tanımlamaların ortak özelliği olarak; bu zeka türünün bireylerin diğer insanlarla etkileşim içinde olabilme yeteneğine odaklanan bir zeka alanı olduğunu ortaya çıkarmışlardır (İlhan ve Çetin 2014). Sosyal zeka ile ilgili çok fazla tanımlama yapılmakla birlikte bu tanımlamalar üzerinde herhangi bir şekilde aynı fikirde olma konusunda birleşilmiş bir tanımlama olmadığını belirtmektedir (Ekute ve ark 2015).

2.4.1. Sosyal Zekanın Özellikleri

- Etrafındaki bireylerle veya yaş aralığı yakın kişilerle sosyalleşir
- Liderlik yapar
- Sorunlu bireylere yardımdan kaçınmaz
- Güven duyduğu birkaç arkadaşı ile çok sık görüşür
- Başka insanların ruh halleri konusunda tahminlerde bulunabilir
- Diğer bireyler, olumlu bakış açısına sahip kişilerle görüşmek ister
- Kendini karşısındakinin yerine koyma konusunda iyidirler
- Çevresindeki insanlarla hem öğretmeyi hem de onlarla birlikte öğrenmeyi benimserler (Gürel ve Tat 2010)).

Walker ve Foley'e (1973) göre sosyal zekanın özellikleri şu şekilde tanımlanmaktadır;

- ❖ Kişilerle alakadar olabilme becerisi
- ❖ Diğer bireylerin düşündüklerini ve yapmak istediklerini anlayabilme becerisi
- ❖ Kişilerin his, ifade biçimleri ve istekleriyle ilgili fikir yürütme becerisi
- ❖ Organizmanın amacını iletme ve amacına uygun etkinlik gösterme yeteneği

- ❖ Kişinin başarılı bir şekilde kendine yetebilmesi
- ❖ Organizmayı mutlu edecek davranışlar sergileme yeteneği
- ❖ Faydalı davranışları uygulayabilme becerisi
- ❖ Kişiliğin özelliklerinin zihinsel süreçlerin her aşamasında meydana gelmesi (Yıldırım 2017).

Buzan (2002)'e göre sosyal zekanın özellikleri şu şekilde aktarılmaktadır;

- ❖ Birey için gerekli özgüvene sahip olma
- ❖ Gelecek planlamasında nerede olmak istediği hakkında net fikir sahibi olma
- ❖ Çevreye karşı ilgili olma
- ❖ Ahlak kurallarından olan saygının bireylere karşı ön planda olması
- ❖ Diğer bireylerin yerine kendini koyabilme ve bedensel yetileri kullanabilme
- ❖ Toplumda nasıl konuşulup ve hangi durumlarda dinleyici olunması gerektiğinin bilincinde olma
- ❖ Uygun olan tutumları sergileme

2.4.2. Sosyal Zekanın Çok Boyutluluğu

Bilim insanlarından Marlowe ve Bedell (1982) ve Marlowe (1986) sosyal zeka ile ilgili yapının çok boyutluluğunu araştırmışlar ve çalışmalarında, hangi faktörlerin hangi boyutlardan oluştuğu konusunda farklı fikirler ortaya koymuşlardır. Buna bağlamda Marlowe (1986) sosyal zekanın beş ayrı etkeni kapsadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu etkenler; sosyalleşme tutumları, sosyal beceriler, kendini başkasının yerine koyma becerisi, duygusallık ve sosyal kaygılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Marlowe (1986)' un verileri incelendiğinde sosyal zekanın çok boyutlu olduğu desteklenmekte ve sosyal zeka sadece bir boyuttan oluşmamakta olduğunu ifade etmektedir.

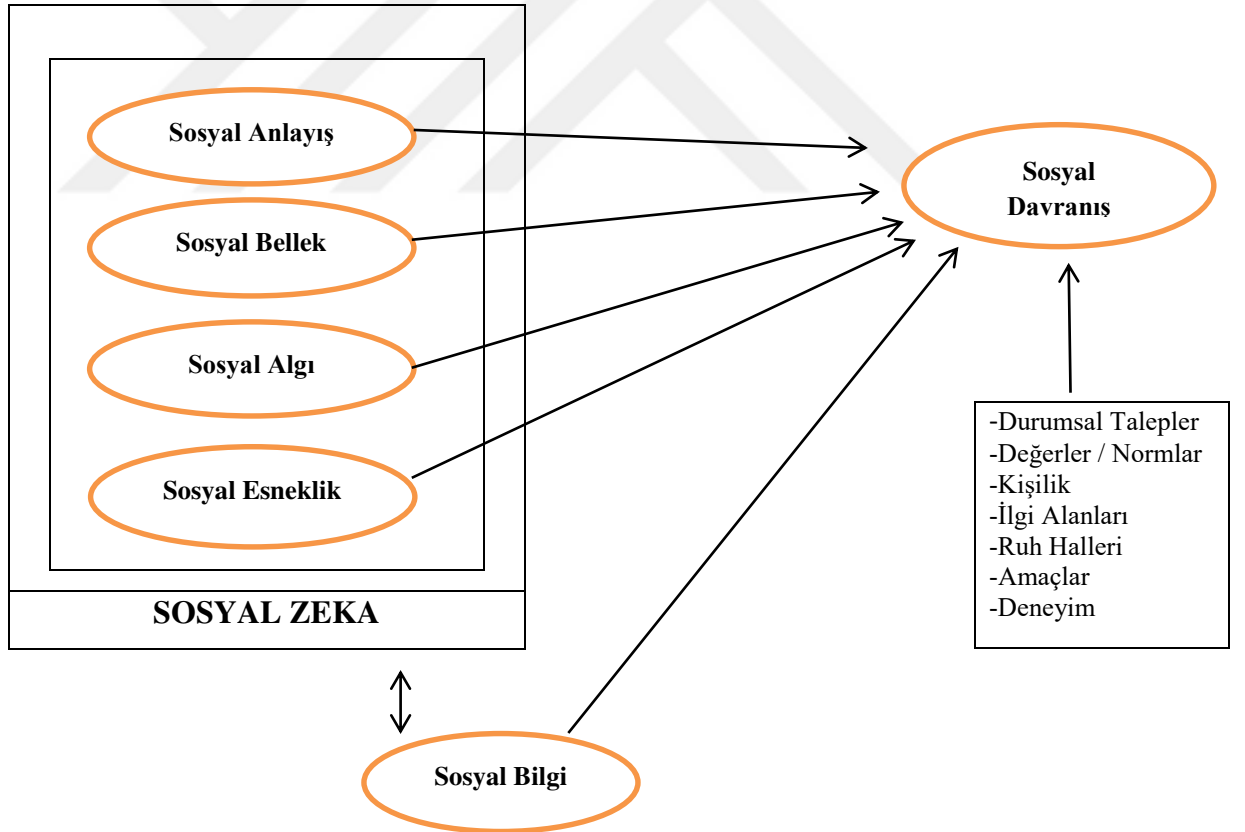
Sosyal davranışlar; diğer insanlara karşı alakalı olabilme ve etkileşim halinde olabilme olarak tanımlanabilir. Sosyal yetenek; bireylerle uyumlu bir etkileşim içinde bulunabilme, Empati kurabilme yeteneği; çevredeki insanları anlayabilme becerisi anlamına gelmektedir. Duygusal olma; toplum içerisindeki bireylerin etrafındaki kişilere karşı duyduğu his olarak açıklanır. Sosyal endişe; olaylar karşısında bireyin rahat olabilme seviyesini açıklamaktadır (Dong ve ark 2008).

2.4.3. Sosyal Zekanın Alt Boyutları ve Modelleri

Marlowe (1986)'e göre bugüne kadar yapılan sosyal zeka tanımlamalarda sosyal algı veya sezgi sosyal zekanın temelini açıklasa da daha sonra yapılan tanımlamalarda bu zeka alının çok boyutlu olduğunu ifade etmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda bu zeka alanı ile ilgili alt boyutları hakkında net bir ifade olmamasına rağmen araştırmalar benzerlik göstermektedir (Doğan 2006).

Şekil 1. Sosyal Zekanın Yapısal Modeli

Sosyal zeka yapısı; sosyal açıdan anlayabilme, sosyal hafıza, sosyal algı ve sosyal esneklik birleştirilerek bu zeka alanını meydana getirdikleri vurgulanmıştır. Bu zeka türü, sosyal bilgi ve diğer etkenlerle birlikte sosyal davranışlarımızı oluşturan zeka alanı olarak belirtilmektedir. Bu zekanın yapısal modeli aşağıda gösterildiği şekildedir (Abul 2015).

Kaynak: Hampel ve ark 2001.

***Strang Sosyal Zeka Modeli**

Bilim insanı Strang (1930) sosyal zeka modelinde 2 ayrı boyut bulunduğunu belirtmektedir. Bu boyutlar, işlev ve bilgi şeklinde aktarılmaktadır. İşlev boyutu, sosyal zekayı uygulamaya dökmektir. Bilgi boyutu ise insanlara dair bilgi edinmek olarak ifade edilmektedir.

***Goleman Sosyal Zeka Modeli**

Bilim insanlarından Goleman (2007) sosyal zeka modelinde 2 farklı boyut bulunmaktadır. beceri ve farkındalık boyutları olarak belirtilmiştir. beceri boyutu; ilgi, benlik sunumu, nüfuz ve eş zamanlılık bileşenlerinden oluşmaktayken, farkındalık boyutu ise temel empati, uyum ve sosyal biliş bileşenlerinden oluşmakta olduğunu belirtmektedir.

Farkında olabilme: Diğer bireylerin ruhsal durumunu hızlı bir şekilde anlamak, duygu ve düşüncelerini tahmin edebilmek ve sosyal olayları kavrayabilme ve farkındalığın oluşturduğu unsurlar şunlardır:

- Kendini başkasının yerine koyabilme: Diğer bireylerin belirtilmeyen duygu ve düşüncelerini okuyabilme
- Ahenk: Karşımızdaki bireylere ayak uydurabilme ve dikkatlice dinleyebilme
- Empatik isabet: Etrafındaki bireyleri mutlu ve mutsuz anlarını doğru bir şekilde kavrama
- Sosyal biliş: Dünyanın sosyal yapısının ne şekilde olduğunu farkına varabilme

Beceri (yetenek): Toplumun olaylar karşısında hangi hisleri yaşadığını tahmin edebilme veya neler düşünüldüğünü ya da hangi konuda hangi durumların amaçlandığı bilmek olarak açıklanmaktadır. Ama bu durumları yerine getirmek kişiler arası etkili iletişime kesinlik katamayabilir. Ayrıca farkındalıkla ilişkili olan beceri temiz ve doğru ilişkilere olanak sağlayabilir ve belli öğelerden oluşabilir. Bu öğeler;

- ✓ Eş zamanlılık: Doğru bir kaynaşma içinde olma,
- ✓ Kişilik aktarımı: Kendini anlatmakta verimli olabilme
- ✓ Nüfuz: Kişiler arası etkileşimlerin sonuçlarına etki edebilme
- ✓ Alaka: Bireylerin ihtiyaçlarını göz önünde tutarak, doğru bir tutum sergileyebilme

***Walker ve Foley Sosyal Zeka Modeli (1973)**

Bilim insanları sosyal zekayı tanımladıkları ifadeler belirlenmiştir. Bunlar;

- ❖ Diğer kişilerle alakadar olabilme
- ❖ Kişilerin karşındaki birey için ne manada neler düşündüğünü kavrayabilme yeteneği,
- ❖ Kişilerin his, doğa ve görüşleri ilgili net bir şekilde tahin yapabilme yeteneği olarak ifade etmektedir (Balcanlı 1999)

***Albrecht Sosyal Zeka Modeli ve Boyutları (2006)**

Bilim insanı Albrecht (2006) sosyal zeka alanında uç nokta varlığından bahsetmiş bunlardan ilki toksik, diğeri ise besleyici noktadır. Besleyici tutum, başkaları tarafından övülen, sevmeye layık görülen, değer verilen bir durumken toksik tutumlar ise tam tersi bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kazu 2019).

Albrecht (2006) yaptığı araştırmalar neticesinde sosyal zekayı beş farklı kategoride ele almaktadır;

- ❖ Olay bilinci: Olayları anlayabilme ve kişilerin olaylar karşısında zihinsel durumları ve bireylerin birbirlerini etkilemesi hakkında yorum yapabilme
- ❖ Duruş (hal): Konuşarak ya da konuşmadan ifade edebilme yelpazeleri.
- ❖ Samimiyet: Diğer bireylerin yanında tutumlarımızın sonuçları ile kişilerin tarafımıza gösterdikleri belirli davranış şekilleri
- ❖ Açık olma: Düşündüklerimizi açık olacak şekilde karşımızdaki bireylere aktarabilme
- ❖ Kişiler için bir şey düşünebilme (empati): Karşımızdaki bir bireyle ortaklaşa iş yapabilme

***John ve Kosmitzki Sosyal Zeka Modeli ve Boyutları (1993)**

Bilim insanlarından John ve Kosmitzki kişinin diğer bireylerle oluşturacakları tutum tahminleri, kendilerini başkalarının yerine koyabilme, ilerleyen dönemde yapmak istedikleri tutumları olasılığı ve farklı bireylerin olayları algılama becerileriyle alakalı oldukları ifade edilmektedir (Kosmitzki ve ark 1993).

John ve Kozmitzki (1993) 7 farklı olgudan oluşan bu zeka türü şu şekilde ifade edilmektedir;

- ❖ Farklı kişilerin düşüncelerini ve zihinsel durumları algılayabilme
- ❖ Diğer insanlar ile etkileşimdeki yetenek
- ❖ Hayattaki sosyal olgular konusunda bilgili olma
- ❖ Karmaşık sosyal durumlar esnasında duyarlı olma ve sosyal sezgiler
- ❖ Diğer insanları idare etmek için gereken sosyal teknikleri kullanabilme
- ❖ Toplumdaki bireylerin yerine kendini koyabilme
- ❖ Sosyal adaptasyon içerisinde olma

***Silberman Sosyal Zeka Modeli ve Boyutları (2000)**

Silberman (2000) sosyal zekayı ve sosyal zekaya sahip bireylerin özelliklerini sekiz boyutta incelemektedir;

- ❖ Toplumunu anlayabilmek,
- ❖ Duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde ifade edebilmek,
- ❖ Gereksinimleri dile getirmek,
- ❖ İletişim içinde bulunan bireye dönütler vermek ve ondan geri bildirim alabilmek,
- ❖ Diğer kişileri etkilemek, motive etmek ve ikna etmek,
- ❖ Karmaşık durumlara yaratıcı çözümler üretmek,
- ❖ Grup halinde çalışabilmek ve etkili bir takımın üyelerinden biri olabilmek
- ❖ İlişkiler çıkmaza girdiğinde uygun tutumu sergileyebilmek.

Buzan Sosyal Zeka Modeli ve Boyutları (2002)

Buzan (2002) toplumsal olarak zeka seviyesi yüksek bireylerle, diğer kişiler arasında iletişim kurabilmek ve bireyleri anlayabilmek için kişinin tüm bedensel ve zihinsel kuvvetini kullanması kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Yani kişinin çevresindeki bireylerle ne şekilde dostluk kurup kurmayacağını tahmin ettikleri için diğer bireyleri toplum içerisinde arkadaş edinmeye yönlendirici tavırlar içerisinde olunması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle sosyal zekanın gelişmesi için 8 faktörün varlığından bahsedilmektedir. Bunlar;

- ❖ İnsanları anlayabilmek: Kişilerin beden dillerinden sözlü veya sözlü olmayan iletişim verilerinden yararlanarak onları anlamak ve tanımdır.

- ❖ Etkin dinleme yeteneğine sahip olmak,
- ❖ Toplumsal olabilme: Ortak bir görüş olarak bireyler etrafındaki herkesle kolayca konuşabilmek ve kaynaşabilme ister
- ❖ Diğer kişileri yol gösterebilme
- ❖ Toplumsal ortamlarda kolaylıkla bireylerle iletişim halinde olmak.
- ❖ Karşılıklı diyalog ile sorunları çözüme ulaştırabilme
- ❖ Bireylere fikir empoze etme ve kabullendirme
- ❖ Nerede nasıl tutum sergilenmesi gerekliliğinin farkında olmak olduğunu ifade etmiştir.

***Lazear Sosyal Zeka Modeli ve Boyutları (2000)**

Lazear (2000) sosyal zeka alanının temelinde kapasiteleri şu şekilde anlatmaktadır;

- ❖ İnsanlarla sözlü ya da etkili iletişim kurma
- ❖ Bireylerin ruhsal durumunu duygularını okuma
- ❖ Grupta işbirliği içinde çalışma
- ❖ Karşıdaki kişinin bakış açısıyla dinleme
- ❖ Empati kurma
- ❖ Kişiler arası uyum ve etkileşim elde etme

***Orlic Sosyal Zeka Modeli ve Boyutları (1978)**

Orlic (1978) 5 önem arz eden sosyal zeka unsuru olduğunu belirtmektedir;

- Kişilerin içe dönük fikirlerinin ve psikolojik durumlarının kavranması
- Toplumsal beceri, bireylerle alakadar olmak ve fikir alışverişi yapabilme
- Yaşanılan dünyanın uyulması gereken kuralları çerçevesinde bilgi sahibi olma
- Kompleks toplumsal olayları tahmin edebilme ve bu olaylar karşısında hassasiyet göstere bilme
- Kişilere yol gösterme konusunda toplumsal yeteneklerini iyi bir şekilde kullanabilme.

***Silvera ve Arkadaşlarının Sosyal Zeka Modeli ve Boyutları (2001)**

Silvera ve arkadaşları (2001) sosyal zekayı üç boyutta açıklamıştır. Bunlar, “sosyal bilgi süreci, sosyal beceri, sosyal farkındalık” tır. Bu kavramlar (Kanbur 2015).

✓ “Sosyal Bilgi Süreci”; Toplumdaki bireylerin kendi hissettikleri ve etrafındaki bireylerin düşündüklerini kavraması, diğer bireylerin verdikleri bedensel olarak verdikleri mesajları alması, çevredeki insanların neler yapabileceği hakkında önceden varsayımda bulabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Doğan ve ark 2009).

✓ “Sosyal Beceri”; Toplumsal ortamda olumlu yönde hareketler sergileme beceri olarak ifade edilir. Sosyal zekaya sahip kişilerin davranışlarında bu durum gözle görülebilir seviyede olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu zeka seviyesi diğer bireylere göre yüksek olanlar kolayca çevreye uyum sağlamada zorluk yaşamaz ve herhangi bir problemler karşılaşmayabilir (Doğan ve ark 2009).

✓ “Sosyal Farkındalık”; Kişinin herhangi bir yerde bireylerin ve ortamdaki durumların ne durumda olduğunu sezinleyerek, ona göre kendisinin davranışlarının şekil alması durumu olarak açıklanmaktadır. Bu boyutta ki farkındalık seviyesi yüksek kişiler nerde nasıl davranması gerektiğini iyi bilenler arasında yer almaktadırlar ve her türlü olaylar esnasında ne şekilde tepki göstermeleri gerekeceğini bilenler olarak ifade edilmektedir (Doğan ve ark 2009).

2.4.4. Sosyal Zekanın Önemi

Sosyal zeka, karşılıklı fikir alışverişin etkili olabilme, problemlere uygun çözümler yaratabilme, olumlu arkadaşlar edinebilme, ikna gücü yüksek olma, kendini diğer bireylerin yerine koyabilme gibi yeteneklerin insanlarda bulunduğu zeka alanı olmasından dolayı ciddi ölçüde önem arz etmektedir (Vural 2004). Bu zeka alanı, çevremizde meydana gelen tüm olayların kişisel ve sosyal ölçüde etkin bir şekilde kavramaya yarayan, bireylerin yordama kapasiteleri olduğundan dolayı önemli olduğu ifade edilmektedir (Lacanal 2013). Sosyal yönden durumlar karşısında bilinçli ve temel olarak doyurucu davranışlara sahip olan bireyler, yani, yüksek sosyal zeka alanına sahip kişiler çevrelerindeki insanlar tarafından güler yüzlü ve nazik bulunurlarken düşük sosyal zeka alanına sahip bireyler ise, diğer insanlar tarafından asık suratlı ve kaba oldukları görülmektedir. Başka bir ifadeyle bu zeka alanı; meydana gelebilecek olumsuzlukları en aza indirme, bencillik ve sadece kendini düşünme

yerine karşıdaki kişi ve kişileri de düşünebilme, işbirliği içerisinde olabilme ve aynı hedefteki insanları ayırıştırmak yerine birleşitirici davranışlar sergileyerek, hedeflerine ulaşılmasında yardımcı olma önemli özellikleri bulunmaktadır (Albrecht 2006).

Rhodewalt ve Vohs (2005) sosyal zekanın, kişinin kendi has değerlerini algıladığı, kendisine ait inancını betimlediği, tehditleri önceden hissedip, onları yenmek adına planlar geliştirmesiyle ilgili olduğunu savunmaktadır. Bu yüzden sosyal zekası yüksek insanlar, günlük hayat problemlerini çözebilmede ve uygun planlar kullanarak kendisi için sosyal yönden tehdit oluşturan sorunları çözmeye daha başarılı oldukları savunulmaktadır (Maltese ve ark 2012).

Kişinin kendini sosyal zeka alanında geliştirmesi genel açıdan farklı bireylerin beklenti ve ilgilerini çoğu zaman iyi kavrarlar. Bireylerin his, düşünce ve kişisel özelliklerini jest ve mimiklerinden kısa sürede anlayabilirler (Saban 2001). İnsanların günlük yaşamlarında ortaya koydukların tutum ve davranışlarının nelere yol açacağını yorumlamada ve anlamada çok iyidirler. Bulunduğu topluluğa ya da bir gruba liderlik yapabilirler. Çünkü bu kişilerin iletişim konusunda problemleri azımsanmayacak kadar azdır. Çevrelerine karşı oldukça yardımsever ve paylaşmaya önem verirler. Öz güvenleri yüksektir. Aynı zaman da etrafındaki bireylere de oldukça güven duyarlar. Sosyal olarak yapılacak olan tüm faaliyetlere veya organizasyonlara katılım sağlamada oldukça istekli olduklarını hissettirirler (Şimşek 2007). Toplumdaki bireylerin başarılı olmalarındaki en önemli faktörlerden başında sosyal zeka alanı gelmekte olup, eğitim sistemi içerisinde bu zeka alanının gelişmesi temel olarak bir amaç gütmemektedirler (Selçuk ve ark 2004).

3. Sportmenlik Kavramı

Bu kavram açıklanırken ilk olarak spor ve sportmenlik kavramı tanımlanmakta olup, önemi, temel özellikleri üzerinde durulmuştur. Ardından kavramın alt boyutlarının neler olduğu açıklanmıştır. Son olarak ise bizim açımızdan önemli görülen sosyal zeka ile sportmenlik davranışlarının ilişkisi ele alınmaktadır.

3.1. Spor

Spor tarihinin insanlık tarihiyle yaşıt olduğu varsayılabilir. İnsanın beden gücüyle diğerlerine üstünlük sağlama ihtiyacını duyduğu, bunun da sporun temel

amaçlarından biri olarak bilinen rakibine karşı üstün gelebilme içgüdüsünün meydana gelmesine sebep olduğu iddia edilmektedir (Pepe ve ark 2019).

Aklı ve bedenini iyi bir şekilde kullanabilen insanlar rakibine, kendisine, doğaya ve zamana karşı, benzer şartlar içerisinde yaptığı bir mücadele biçimi olarak tanımlanmaktadır. Sporun kökeninde mücadele ve rekabet ruhu bulunmaktadır. Spor, toplumda sağlıklı ilişkilerin oluşmasını sağlayan, kurallara uymayı, sosyal barışa inanmış bireyleri topluma kazandıran bir araç olarak tanımlanmaktadır (Güven 1999).

Spor; bireylerin kendi karar ve mücadele güçlerinden yararlanarak başarılı olmak, kazanmak adına yaptığı, düzenli kurallara dayalı faaliyetleri ifade etmektedir. Spor, sporcu olarak ifade edilen birey veya bireyler tarafından belli bir zaman ve yer içerisinde, faaliyetlerin bazı farklı formlarda seri biçimde bir hedefe yönelik olarak yapıldığı süreçleri içeren belli organizasyon kapsamında sürdürülen insan tutumları ve davranışları olarak ifade edilebilmektedir. Bununla birlikte spor, değişik araç ve hedeflerle yapılan, önceden belirlenmiş ve kabul görmüş kurallara değişik şekillerde olsa bile bağlı kılınmayı zorunlu kılan, kondisyon ve performansı yükselten fiziksel aktiviteler olarak tanımlanmaktadır (Biçer 2007).

Psikologlar açısından spor; kişilerin sosyal yapıya daha kolay adapte olmalarını temin eden, bununla birlikte fiziksel ve ruhsal sağlıklı bir gelişim kaydedilmesine destek olan bir faaliyet olarak tanımlanmıştır (Dever 2010). Spor, bireylerin kazanmak ve eğlenmek amacıyla yeteneklerini ve fiziksel yeterliliklerini kullanarak mücadele ettiği faaliyetler olarak tanımlanmıştır (Dursun 2019).

Spor, ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel ilkesi olan insanın ruh ve beden sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşmasını ve karakter özelliklerinin gelişmesini sağlamaktır. Kişiler, toplumlar ve uluslararasıdaki dayanışmayı ve kaynaşmayı sağlamak, kişinin mücadele gücünü arttırmak yanında belli kurallara göre, hareket ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma, yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan bedensel faaliyetlerin tümüne denilebilir (Demirci 2008).

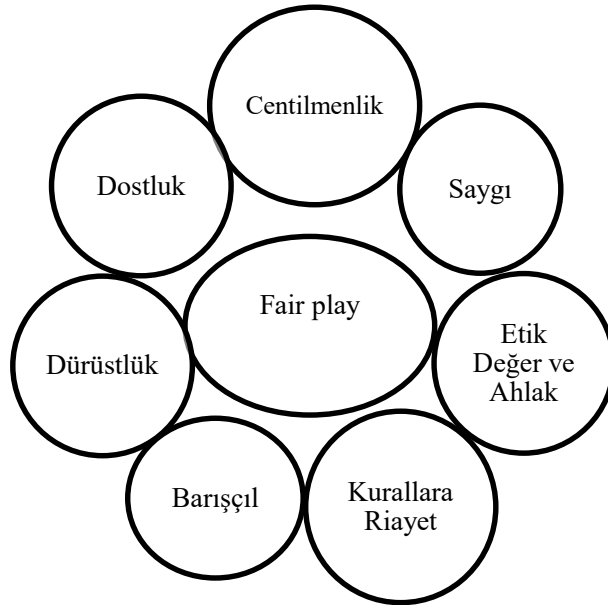
Spor; barışçıl, hoşgörülü, eşit olabilen, disiplinli, iyi ahlaklı, haz, hak, hukuk, mutluluk, sevgi ve saygı gibi insanlık onuruna yakışır kavramları bünyesinde taşıdığı gibi; hüznün, keder, stres gibi yine insani özellik taşıyan kavramları da içeren bir etkinlik olarak, insanın bütün varlığını etkileyen bir kavram olma niteliğini

sürdürmektedir (Pehlivan 2004). Spor, özel bir yaşam ve özel bir ahlak olarak tanımlanmaktadır (Erdemli 2016).

Spor, toplumla yaşanan olaylar arasında bir etkileşim ortaya çıkarmakta ve bu ilişki ise sporun toplumsal süreçler üzerinden form kazanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle spor, otonom bir biçimde ortaya çıkmamaktadır. Bu süreçte toplumsal bağlarla açığa çıkıp değişime uğrayarak tekrar form kazanır. Bu doğrultuda toplumsal açıdan sporun önemi; sosyal yapıdaki sorumluluk anlayışını geliştirme, hoşgörü ve arkadaşlık gibi özellikler temin etme, kişisel kontrolü sağlama, kurallara saygı gösterme, sağlıklı yaşama, ölçülü olma, bireyin sosyal yapı kapsamında kendini tanımlamasına olanak sağlama biçiminde ifade edilmektedir (Ramazanoğlu ve ark 2005).

3.2. Sportmenlik

İngilizce bir terim olarak karşımıza çıkan ve dünya genelinde yaygın bir şekilde kullanılan Fair-play terimi “centilmenlik” anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Sporda centilmenlik ise genel olarak ülkemizde “sportmenlik” kavramı olarak kullanılmaktadır (Pehlivan 2004). Fair-play açısından ele alınan değerlendirmeler kapsamında sağlanan temalara Şekil 2’de yer verilmektedir.

Şekil 2. Fair Play Açısından Tema Şekilleri

Kaynak: Çoknaz 2010.

Sportmenlik, sporun içinde bir kavram olmasıyla birlikte, hayatın bütün alanına etki etmektedir. Bu kavram kültürler arası küçük farklılıklar gösterse de tamamıyla evrenseldir ve karşılıklı haklara saygı, adalet ve dürüstlüğün simgesi olarak ifade edilmektedir (Ekinci 2018). Bu kavram güzel ahlaklı, saygılı, insanlığa hizmet eden ve hem fiziksel açıdan güçlü hem de cesareti yüksek vatansever kişi olarak açıklanmaktadır (Konter 2006). Başka bir tanımda ise şu şekilde ele alınmıştır; birey onuruna gösterilen saygının ifadesi olarak kendini ispatlamış ve sporun her çeşidinde ve her seviyesinde dürüstçe bir oyun sergilemiş, ahlaki prensip olarak kendini benimsetmektedir (Pehlivan 2004).

Sportmenlik kapsamında yarışmanın hedefi becerilerin kıyaslanmasıdır ve bu doğrultuda rakiplere işbirliğinin bir parçası gibi davranılmaktadır. Spor katılımcılarının onlara haksız kazanç temin eden hakem hatalarını kabullenip kabullenmeyeceklerini kararlaştırmaları gerekmektedir. Bunun nedeni söz konusu kararların hakem kararlarından çok kuralların düzgün uygulanmamasından kaynaklanmaktadır. Kazanmak önemli hale geldiğinde ve yarışmanın tansiyonu yükseldiğinde sportmenlik önem kazanmaya başlamaktadır. En basit ifadeyle, sportmenlik başarı stratejileri kapsamında etkin davranışlara yönelmeyi gerekli kılmak şeklinde vurgulanmaktadır (Cecchini ve ark 2007).

Sportmenlik, spordaki ahlaklı bir davranış olup her iki cinsiyetin rekabet gerektiren oyunlarda neler yapılması gerektiği değil, nasıl yapılması gerektiğiyle ilgilidir. Sportmence davranışlara örnek vermek gerekirse; antrenörlerin zaman çalmaya yönelik davranışları yapmamaları için oyuncularını uyarması, sporcuların rakibin güvenliğini ve sağlığını düşünerek hareket etmesi, sporcunun rakibini yanlışlıkla yere düşürdükten sonra ona elini uzatıp iyi olup olmadığını sorması, sporcuların yanlış çalınan düdüklere düzeltilmesini istemeleri ve kurallara katı bir şekilde uyulmasına dikkat etmeleri gösterilebilir (Gürpınar 2009).

Sportmenlik, başarıya ulaşmak için çabalarken adalet, dürüstlük ve kurallara saygı gösterme kararlılığını sürdürmek olarak ifade etmektedir (Robinson 2009). Feezell, bu kavramı; sorumluluk sahibi ve düşünebilen sporcuların rekabet ve dürüstlük ifadesi şeklinde tanımlamaktadır. Arnold için ise sportmenlik, yüce gönüllülük, saygılı, kibar, cana yakın, şefkatli, sportmen, geleneğin bir parçası gibi kavramlarla ifade edilmektedir (Arnold 1998). Anlaşılabilir bir ifadeyle sportmenlik

sporcuların yaptıkları spora hangi açıdan yönlendirildiği ile ilgili olduğunu belirtmektedir (Balçıkanlı ve ark 2011). Sportmenlik davranışlarında sadece bireyin almış olduğu eğitim değil aynı zamanda kişilik ve kültür özelliklerinin de önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bundan dolayı bireylerin sportmenlik davranışlarının sergilenmesine katkı sağlamak için kültürlerine ve kişilik özelliklerine göre ayrı ayrı eğitim verilmesi gerektiği düşünülmektedir (Koç ve Güllü 2017).

Sportmenlik kavramının tanımı çoğu yazar tarafından ayrı boyutlarda tanımlanmaktadır. Yazarların birçoğuna, erdemli davranış sergilemeyi sporun ruhuna uygun bir biçimde olduğunda sportmenliği kapsadığını belirtmektedirler. Cremades'e (2014) göre bu kavram, ahlaki olarak kabul edilebilir tutum ve davranışlar olarak tanımlar. Sportmenlik genelde değerlendirildiği zaman; karakter eğitimi, ahlaki değerlerin gelişimi ve etik eğitimi, spor katılımının esasını tanımlamak için kullanılan terimlerin tamamı olduğu belirtilmiştir (Stewart 2014).

Beden eğitimi ve spor faaliyetlerinde sportmenlik davranışının daha iyi anlaşılacak içeriğinin net olarak ortaya konması sportmenlik davranışını geliştirmeye yönelik programlara yol gösterecektir. Literatür incelendiğinde sportmenliğin bazı kişilik özellikleri ile ilişki gösterdiği tespit edilmiştir (Koç ve Seçer 2018). Sportmenliğin doğruluk, sabır, öz kontrol, öz saygı, adalet, bağışlama, büyüklük ve nezaket gibi özellikleri olduğunu öne sürülmüştür (Keating 2007). Sportmenlik samimi olabilme, cesaretli olma, sabır gösterebilmek, kendini kontrol edebilme, kendine güven duymak, diğer bireyleri küçümsememek, farklı insanların fikirlerine ve doğrularına saygılı bir davranış içerisinde olma, kibarlık, iyilik besleyen, asil davranış içerisinde olabilen, onurlu, ortaklık ve cömertlik gibi özelliklerden oluşmaktadır (Koç 2013). Sportmenlik; ahlak, etik kuralları, felsefe ve oyun kurallarının bileşimi olarak da tanımlanmaktadır (Koç 2017). Sportmenlik, insana saygının ifadesi olarak ortaya çıkmış, beden eğitimi ve sporun her aşamasında ve her türünde hakça ve dürüstçe oyun oynama olarak kendini kabul ettirmiş bir olgudur (Pehlivan 2004).

Sportmenlik, spor ile ilgili eğitim veren kurumlar, okullar, toplum sporu ve boş zaman etkinlikleri ile alakalı programların yapılabilmesi ve eğitici kaynaklar yoluyla da öğretilmektedir. Temeli aile içerisinde, eğitim kurumlarında atılması gereken büyük bir yaşam disiplini olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayışoğlu ve arkadaşları (2015) sportmenliği okul sporlarının insan ve ahlak açısından genel amaçlarını, çocuk

ve gençlerde bedensel, ruhsal, tinsel ve toplumun sağlık bilincinin uyandırmak ve onlara bu değerleri kazandırmak olarak ifade edilir.

Sportmenlik, spor organizasyonları içerisindeki sosyal ve ahlaki değerlerle ilişkili, detaylı ve normatif kurallara uygun tutarlı bir davranış şekli olarak ifade edilmekte ve aynı zamanda sportmence sergilenen davranışlar rekabetçi spor ortamında benimsenmeyen davranışların azaltılmasında önemli bir faktör olduğunu bilinmektedir (Gencheva ve ark 2017). Kişinin moralinin yüksek olması ile de ifade edilen sportmenlik bu ölçüde sporla ilgilenen bireylerden, sporculardan belli davranış şekillerini yapmaları beklenmekte ve bu davranış biçimlerinin doğrudan sporun içinde yer alan kişilerle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Abad 2010).

Sportmenlik, spordaki ahlaki bir davranış olarak belirtilmekle birlikte kişilerin rekabete dayalı müsabakalarda neler yapmasından çok nasıl yapması gerektiği üzerinde durulmasının önemli olduğunu ifade etmektedir. Antrenörlerin zaman çalabilmek adına bu tür davranışlarda bulunmaması, rakibini yanlışlıkla düşüren bir oyuncunun rakibine elini uzatarak durumunu sorması veya oyuncuyu yerden kaldırmaması, sporcunun rakibinin sağlığını düşünen davranışlarda bulunması, sporcuların yanlış kararları düzeltmeleri gibi davranışlar sportmenliğe örnek olarak verilebilir (Güllü 2018). Sportmenlik; bireyin, tehlikede ya da sıkıntıda olan birisiyle karşılaştığında o kişiye yardımcı olma isteği ve kendisinin o andaki amacını sürdürme arasındaki istek ile bir çelişki yaşadığında kişinin ahlaki noktaları ortaya çıkma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Balçıkanlı ve Yıldırım 2011).

Sensions (2004) sportmenliği hayati derecede önemli bir kavram olarak belirtmektedir. Sportmenlik ruhu olmasaydı, sportif olguların da bir anlamı olmayabilirdi; o halde sportmenlik, sportif hayatın vazgeçilmedir (Özsarı 2018) ve spor ahlakına ve disiplinine sahip sağlıklı bireylerin yetişmesi hepimiz için çok önemlidir (Altın ve Özsarı 2017). Sportmenlik; kaybedebilen veya şikayet etmeden mağlup olabilen, kural dışı davranışlarla kazanmayan ve rakibine iyilik, cömertlik ve nezaket kuralları çerçevesinde davranan kişi olarak da tanımlanabilir. (Gürpınar 2009). Sportmenlik kavramının benimsenen anlayışı, genel olarak spordaki sosyo-ahlaki ilişki hakkındaki normatif (belirlenmiş kalıplar içinde olan) standartlarla ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Bu noktada bahsi geçen kavram, spor ruhuna uygun

bir şekilde nasıl davranılması gerektiğini öne süren erdemli davranışsal eğilimleri ifade etmektedir (Akınalp 2017).

Yapan (2007)'a göre spor kavramı içerisinde ön planda olan ve aslında bir ahlak kavramı ve eğitim ilkesi içerisinde kabul edilen sportmenlik; oyun kurallarına uyabilmek, başkalarına saygılı, hakkı gözeten, adil olabilen, centilmence davranışlar sergileyen insani özellikleri kapsamaktadır. Diğer bir açıdan ise hileye başvuran, yalan, kurallara uymama gibi toplum tarafından kabul edilmeyen davranışları da kabul etmediği bilinmektedir (Koç ve Güllü 2017). Sportmenlik kavramı sorumluluk sahibi ve düşünceli bir sporcu olarak, rekabetin ve dürüstlüğün simgesi biçiminde tanımlanmasının yanı sıra; yüce gönüllülük, saygı, kibar kalabilme, cana yakın olmak, şefkatli, altruizm, cömert olabilme gibi değerler öne sürülmektedir (Balçikanlı 2010). Voigt (1998) ise sportmenliğin erdemlerini az övmek, iyi olabilme, nazik bir şekilde sevinebilme, kaybederken kendine hakim olmak, yenilgiyi kabullenebilme ve susmak olarak açıklamıştır (Özdemir 2019).

Rakiplerinin ellerini maç öncesinde ve sonrasında sıkımayı başarabilen, kurallara bağlı kalan, rakibine kötü ifadelerle (argo, küfür) konuşmayan, iyi bir hamle sonrasında rakibini tebrik ederek dürüst davranmanın ne demek olduğunu bilen ve kaybetmeyi önemsemeyen mütevazı bir şekilde kazanmayı başaran sporcuların sportmen sporcular olduğu bilinmektedir (Loland 2013). Bedenen ve ruhen kendisini iyi bir şekilde geliştirmiş bireylerin gerçek bir sportmen olabileceğini vurgulanmaktadır (Konter 2010).

Sportmenlik, cinsiyet ayrımı olmaksızın tüm sporculardan beklenen tutum ve davranışlar olarak söylenebilir. Bir başka deyişle de müsabakayı kaybeden veya itiraz etmeden oyunu kazanamayan, kurallara uyum gösteren, yarıştığı kişiye olumlu davranışlar gösteren kişi olarak açıklanabilir. İyimserlik, yüreklilik, kendini düşünmeyen, mütevazı, paylaşımcı, ince davranışlı, saygılı, ağırbaşlı gibi kişilik özelliklerini kapsamaktadır (Haynes 2002). Green (1997)'e göre sportmenlik; ahlak, etik kuralları, felsefe ve oyunun kurallarının bir bileşimi olarak görülmekte olup her ne kadar sportmenlik için ortak bir kod mevcut olmasa da, bazı ortak özelliklerinin üzerinde anlaşmaya varıldığını belirtmektedir (Koç 2017).

Gürpınar ve Güven (2011)'e göre bazı görüşler açısından sportif erdem olarak da ifade edilen sportmenlik kapsamında, sporcu alışkanlıkları, eğilimleri ile geleneklerinin korunması hedeflenmektedir. Kurallara bağlı kalınması, dostluğun ve sosyal yapının geliştirilmesine destek verdiği vurgulanmıştır. Oyunun kazanılmış olmasından çok oyunun ne biçimde oynanmış olduğu önemli olduğu düşünülmektedir. Bazı görüşlerin ise etimolojik olduğu varsayılmaktadır. Temelde spor eğlenmeyi ve zevk almayı hedeflemektedirken bunun tam tersi rekabetçi sporlar başarıya giderken yoğunluğu, çalışmayı ve fedakarlığı gerektirdiği bilinmektedir. Bu kapsamda sportmenlik yapısal açıdan bir tür adalet olmakla birlikte özünde eğlence bulunan bir kavramdır. Sporun özünde oyunla özdeşleşmesi gerekmekte ve bu doğrultuda zevkin dışına çıkmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu düşünce yapısal açıdan faydacılığın bir türü olmaktadır. Sportmenliğin fedakarlık olduğunu ileri süren bir diğer görüş ise sportmenliğin adalet, iyilik ve dürüstlük adına yapılan faaliyetlerin ötesine geçtiğini belirtmektedir. Bu görüş açısından temel motivasyon aracı diğerleri adına endişelenmeyi hissetmek olmaktadır. Rakibe gereken durumlarda yardım etmek, ona saygı göstermek ve alkışlanacak tutum ve davranışlarda bulunmak oldukça önemli bir durumdur. Temelde bu görüş Kant'ın deontolojik ahlakı ile uyumaktadır ancak yapılanların tümü adalet ve sorumluluk maksatlı olmadığı ortaya koyulmuştur. Burada hedef diğerinin iyi durumda olması için çabalamaktır. Sporun hedeflerinin gelişmesine destek veren bir eğilimi ifade eden kavram sportmenliktir. Bu doğrultuda eğlenmeyi artırmayı amaçlamaktadır. Düzgün ve dürüst bir müsabakada sportmenlik rakiplere yönelik işbirlikçi bireyler olarak tutum sergilemeyi gerektirdiğini vurgulamaktadır (Kılıç 2019).

Sportmenlik formal ve informal şeklinde iki çeşide ayrılmaktadır. Formal Sportmenlik; oyun ilkelerine her koşulda uymayı anlatır (Erdemli 1996). İnfomal Sportmenlik ise oyuncuların rakip oyuncular ile eşdeğer koşullarda yarışma arzusunu, rakip oyuncuların haksız bir durum ile karşı karşıya kalması anında bunu düzeltmek için çaba göstermesi olarak tanımlanmaktadır. Kendisine menfaati dokunmasa dahi hakemin kanaat getirdiği durumlarda yanlış bile olsa saygı göstermeyi bilmeli, hakemlerin vermiş olduğu yanlış kararın düzeltilmesi açısından yardım etmeyi, yenmek veya yenilmek konusunda daha sakin davranmayı önemsemektedir (Aracı 1999).

Sportmenlik terimi tanımları incelendiğinde bireyin itibarına duyulan saygıdan yola çıkılarak oluşmaya başlamakta olup, beden eğitimi ve spor kavramının tüm basamakları ile çeşidinde hak gözetilerek ve dürüst bir şekilde oynanan oyun olarak kendini benimsettirmiştir (Pehlivan 2004).

1926 yılı esnasında çocuk oyunlarından uluslararası müsabakalara kadar yaşamın bütün bakış açılarıyla ilgili sportmenliğin ilkelerini yayabilmek adına kurulan Uluslararası Sportmenlik Birliğinin koyduğu kurallar 8 adetten oluşmakta ve şu şekilde sıralayabiliriz; (Koç 2013).

- ❖ Kurallara uymaya dikkat edin,
- ❖ Takımınıza ve takım arkadaşlarınıza bağlı kalın,
- ❖ Kendinizi zinde ve formda tutun,
- ❖ Öfkenizi kontrol altında tutun,
- ❖ Oyununuzu şiddetten uzak tutun,
- ❖ Müsabakayı kazandığınızda övünmeyin,
- ❖ Mağlubiyette yaşadığınızda yıkılmayın,
- ❖ Sağlıklı bir vücut yapısı için sağlam ruhlu ve açık görüşlü olun (Elik 2017).

Entzion 1991 yılında öğrencilerine sportmenliğin ne anlama geldiğini sorduğunda aldığı cevaplar şu şekildedir;

- ✓ Kimselere zarar vermeyen,
- ✓ Hata yaptığında takım arkadaşına bağırıp baskı uygulamayan,
- ✓ Hileye başvurmayan,
- ✓ Kaybettiğinde ağlayıp üzülmemen,
- ✓ Kaybettiğinde bahaneye başvurmayan,
- ✓ Birinci olmaya hedefleyen,
- ✓ İnsanlara iyi olmadığını aktaran,
- ✓ Kendini övmeyen,
- ✓ Şiddet uygulamayan (Horn 2002).

Arnold (1998) sportmenlikle alakalı üç ayrı görüş olduğunu belirtmektedir:

- ✓ Sosyal birlik olarak sportmenlik
- ✓ Eğlenceye teşvik anlamında sportmenlik
- ✓ Fedakarlığın şekli olarak sportmenlik (Yapan 2007).

Bütün bu tanımlardan hareketle sportmenlik, spora katılımda olumsuz olan bir yaklaşımın eksikliğini ve spora karşı duyulan sorumluluğun yanı sıra spordaki sosyal değerler, rakibe, kurallara ve yönetmeliklere saygı duyabilme ve bağlı olabilme olarak ifade edilir (Balçıkanlı 2010).

3.2.1. Sportmenliğin Alt Boyutları

Vallerand ve arkadaşları (1997) sportmenlik davranışlarını güvenilir olarak beş boyut altında toplanabileceğini ifade etmektedir. Bu boyutlar;

- Sosyal Normlara Uyum; müsabaka bitiminden sonra rakiple tokalaşma, rakibin iyi performansını fark edebilme ve müsabakayı kaybeden olumlu davranışlar sergileyen sporcu olabilme gibi karşılaşılabilecek sporda sosyal değerlere uyum sağlama ile ilgilidir.
- Kurallar ve Yönetime Saygı; görevlilerin fazla yeterli olmadığı zamanlarda bile kurallara saygılı olup bağlı olduğunun vurgulanmasıdır.
- Sporda Sorumluluklara Bağlılık; sporcuların bütün antrenmanlara ve müsabakalara girerek, yeterli düzeyde antrenman yaparak, kendi hatalarını benimseyerek ve gelişimine yönelik çalışarak spordaki sorumluluklara olan bağlılıklarını göstermesidir.
- Rakibe saygı; sakatlanmış oyuncudan haklı olmayan bir şekilde faydalanmayı kabul etmeme ve rakibe kendine ait eşyaları ödünç vermek gibi davranışlar sergilenmesidir.
- Son boyutta ise yalnızca kazanma anlayışını benimsememesi ve bireysel ödül veya madalya için rekabet etmemesi şeklinde ifade edilmiştir (Balçıkanlı 2010).

4. Sportmenlik ile Sosyal Zeka Arasındaki İlişki

Sportmenlik, başarıya ulaşmak için çabalarken adalet, dürüstlük ve kurallara saygı gösterme kararlılığını devam ettirmektedir (Özsarı ve ark 2018). Spor kavramının ahlaki boyutudur. Özetle dürüstlüğü, başarılı olmak olduğunu ifade etmiştir (Konur 2019). Sportmenlik normatif standartlarla ilişkilidir ve spordaki sosyo-ahlaki davranışlarla özdeşleşir. Bu durum spor ruhuna uygun erdemli davranışların neler olduğunu bunların nasıl uygulanacağını anlatmaktadır (Topçu 2013). Sportmenliğin hedefleri arasında devam etmekte olan oyunun şiddetini yükseltmekten

ziyade daha olumlu davranışlarla oyunun nabzını düşürme olarak belirtilmektedir (Haynes 2002).

Sosyal zeka, etraftaki kişiler ile iletişime geçme, onları anlayabilme, bu kimselerin kabiliyetlerini ve ruhsal durumlarını tanıyabilme davranışlarını kapsayan zeka türüdür. Walker ve Foley insanlarla ilgilenme yetisi, diğerlerinin niyet, duygu ve düşüncelerini anlayabilme kabiliyeti, mizaç, kişilerin motivasyon ve duyguları ile alakalı doğru bir yargıda bulunabilme kabiliyeti” biçiminde ifade edilmektedir (Günaydın 2017). Sosyal zekası güçlü olan bireylerin önemli özellikleri arasında diğerlerinin duygularına, korkularına, meraklarına ve inançlarına empati ile yaklaşma, yargılamadan dinleme ve diğerlerinin performanslarını en üst düzeye çıkarmalarında yardımcı olma isteğinde olduğu bilinmektedir (Ülker 2016).

Sosyal zekanın en önemli yapılarından birisi olan kendini karşıdaki bireyin yerine koyabilme yani empati kurabilme, her çalışmada ve yöneticide aranılan ve olması gereken bir özelliktir. Bir diğer husus ise başkalarının duygularını ve hislerini kavrayabilme özelliği, iyi ve etkin bir liderde olması gereken en önemli özelliklerden biridir. Karar verme sürecinde, örgütsel gelişimde ve sosyal sorunların çözümünde yöneticilerin astlarını daha iyi anlayabilme yetenekleri en dikkat çekici durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Hançer ve ark 2003).

Günaydın (2017) tarafın yapılan öğrencilerin duygusal zeka ve sosyal zekaları ile alakalı bir çalışmada MYO öğrencilerinin sosyal zeka seviyeleri ile iletişim becerileri arasında pozitif bir ilişki olduğu, bu nedenle, sosyal zeka düzeyleri yükseldikçe iletişim becerilerinin de arttığı görülmektedir.

Çok Yönlü Sportmenlik Ölçeği kullanılarak ülkemizde araştırılan profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri incelendiğinde ise: Sosyal normlara uyuma yönelik davranışlar; maç kaybedildiğinde bile rakibi ve rakip takımın antrenörünü tebrik etme, iyi performansından dolayı rakibi kutlama, kazanma ve kaybetme durumlarında rakip ile tokalaşma gibi davranışlar oluşturduğundan özellikle takım sporu ile ilgili branşlarda sosyal normlara uyum sürecinin daha yüksek olduğu beklentisi karşımıza çıkmaktadır (Balçıkkanlı ve ark 2011).

Dursun (2019)'un bir çalışmasında bireylerin etik değerlerine bağlılığının arttıkça sportmenlik düzeyinde de buna paralel olarak artış olduğu sonucuna ulaşılmış

ve etiğin bir ahlak var kavramı olduğu, bu kavramın da sosyal zekası yüksek insanlarda daha fazla görülmesi sosyal zeka ile sportmenlik arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir.

Ekinci (2018) Pozitif davranış sergilemenin görev yönelim ile pozitif yönlü, negatif davranıştan kaçınma faktörü ile ego yönelim ile negatif yönlü, toplam sportmenlik ile görev yönelimi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşıldığını ifade etmiş ve bu sonuçların sosyal zeka ile bağlantılı olduğu varsayılmaktadır.

Koç ve Seçer (2018) spor bilimleri alanında eğitim gören öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri alakalı bir çalışmada sonucunda sportmenlik davranışı ile saygı davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulması saygı kavramının sosyal zekası orta veya yüksek seviyedeki insanlarda daha sık görülmesi öngörüldüğü için sosyal zeka ile sportmenlik arasındaki ilişkiyi güçlendirmekte olduğu düşünülmektedir.

Toplumumuzda insanlar arası ilişkiler karşılıklı saygı ve hoşgörü temeline dayandığı bilinmektedir. Bu ilişkiyi kurabilmenin en iyi yolu, gerekli eğitim almakla mümkün olacağı ve bu bağlamda, sportmenlik olgusu sadece nezaket kuralı olmayıp, yaşamın her anında uyulması gereken bir kavram olarak değerlendirilmelidir. Çünkü insanlar, bu kavramı hayata geçirecek ve sahip çıkacak özelliklerle yaratılmış canlılardır. Bu bakımdan, sportmenliğin sadece spor kavramı içerisinde değerlendirip tartışılması yetersiz olmaktadır. Yaşamın her alanında ve sürecince insanla birlikte olması, bu kavramın etkilediği alanın genişlemesine neden olmaktadır (Pehlivan 2004).

Araştırma sonuçları ve kavramların tanımları incelediğinde sportmenlik (adalet, dürüstlük ve kurallara saygı gösterme) ve sosyal zekanın (empati kurma, insanları anlama ve onları yönetebilme, insanlarla ilişki kurmada profesyonel davranma becerisi) ilişkili olacağı düşünülmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan ölçme araçları, veri toplama süreci ve toplanan verilerin çözümlenmesinde uygulanan istatistiksel tekniklere ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan çalışmamız, genel tarama modellerinden “ilişkisel tarama” modelinde gerçekleştirilmiş bir çalışmadır.

Büyük grupları içermekte olan, evrenden seçilmiş belirli örneklem grubu üzerinde uygulanan, geçmişte ya da şuan var olduğu düşünülen bir durumu olduğu biçimiyle incelemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı tarama modelleri olarak ifade etmektedir. Araştırmaya konu olan olay, kişiler ya da nesnelere, kendilerinin belirlediği kurallar doğrultusunda ve var olduğu şekliyle tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama ise iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ya da değişim derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırmalar olarak ifade edilmektedir (Karasar 2005).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencileri oluştuktayken, örneklem grubunu da kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 450 öğrenci (Beden Eğitimi Öğretmenliği n=111, Antrenörlük n=121, Spor Yöneticiliği n=100, Rekreasyon n=118) oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki verilerin toplanmasında demografik formun yanı sıra sportmenlik davranışları için Vallerand ve arkadaşları (1997)'nin geliştirmiş oldukları ve Türkçeye uyarlanması Balçıkkanlı (2010) tarafından yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipi olup, 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “Sosyal Normlara Uyum (5 ifade)”, “Kurallara ve Yönetime Saygı (5 ifade)”, “Sporda Sorumluluklara Bağlılık (5 ifade)”, ve “Rakibe Saygı (5 ifade)” alt

boyutlarını içermektedir. Sosyal zekayı ölçmek adına, Silvera ve arkadaşları (2001)'nin geliştirmiş oldukları ve Türkçeye geçerlilik ve güvenilirliğini Doğan ve Çetin (2009)'in yaptığı, 21 ifade ve 3 boyuttan oluşan ölçek kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipi olup, ölçeğin alt boyutları; “sosyal bilgi süreci (8 ifade), sosyal beceri (6 ifade) ve sosyal farkındalık (7 ifade)” olarak belirlenmiştir. Bütün ölçeklerdeki ifadeler Beşli Likert ölçeği ile puanlandırılmıştır. “1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum”.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait içsel tutarlılıkları değerlendirmek amacıyla da Cronbach's Alfa (α) yöntemiyle güvenilirlik analizi yapılmıştır. Katılımcıların sosyal zeka ve sportmenlik düzeylerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı istatistik yapılmıştır. Anket tekniği ve kolayda örnekleme yöntemi aracılığıyla 491 katılımcıdan veri toplanmıştır. Verilerin analizlere hazır hale getirilmesi için kayıp değerler (missing values) incelenmiş sonrasında uç değerlere (outliers) bakılmıştır. Sorunlu anket formları çıkarıldıktan sonra veri setindeki nihai 450 anket ile istatistikler gerçekleştirilmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılarak parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiş olup karşılıklı karşılaştırma ifadelerinde Independent-Samples T testi, çoğulcu karşılaştırmalarda ise One-Way Anova, farklılıkların sebebinin ortaya çıkarılmasında ise Tukey testi kullanılmıştır. İlişkisel model kapsamında ise; sosyal zeka ve sportmenlik kavramları arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla korelasyon yöntemi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların sosyal zeka ve sportmenlik davranışları yaş grupları, cinsiyet, okudukları bölüm değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçlarından Elde Edilen Ortalama Değerler

Sportmenlik Ölçeği	Ortalama	Std. Sp
Sosyal Normlara Uyum	4,08	,765
Kurallara ve Yönetime Saygı	4,02	,669
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	4,29	,673
Rakibe Saygı	3,90	,734
Sosyal Zeka Ölçeği		
Sosyal Bilgi Süreci	3,72	,535
Sosyal Beceri Süreci	3,42	,686
Sosyal Farkındalık	3,01	,824

Tablo incelendiğinde sportmenlik ölçeği ile sosyal zeka ölçeğinin alt boyutlarının ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiştir. Sportmenlik ölçeğinin en yüksek ortalamaya sahip olan alt boyutu “sporda sorumluluklara bağlılık” ($4,29 \pm 0,673$) olurken en düşük ortalamayı ise “rakibe saygı” ($3,90 \pm 0,734$) alt boyutu oluşturmaktadır. Sosyal zeka ölçeğinde ise en yüksek ortalama değere sahip olan alt boyutu “sosyal bilgi süreci” ($3,72 \pm 0,535$) olurken en düşük ortalamaya sahip alt boyutu ise “sosyal farkındalık” ($3,01 \pm 0,824$) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin güvenilirlik katsayıları.

Ölçekler	İfade Sayısı	Güvenirlilik (α)
Sosyal Zeka Ölçeği	21	,80
Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	20	,90

Tablo incelendiğinde Sosyal Zeka Ölçeği, Cronbach’s Alpha (α) değeri ,80 ve Sportmenlik Yönelimi Ölçeği, Cronbach’s Alpha (α) değeri ,90 olarak saptanmıştır. Tablodan da anlaşılacağı gibi çalışmada kullanılan ölçeklere ait Cronbach’s Alpha (α)

güvenirlilik katsayıları kabul edilebilir güvenirlilik düzeyinin (0,70) üzerinde bulunduğu ve yüksek derecede güvenilir oldukları tespit edilmiştir (Gürbüz ve Şahin 2017).

Tablo 3. Araştırmada kullanılan ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri.

Ölçekler	Alt Boyutlar	n	Std Sp	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
*Sosyal Zeka	*Sosyal Bilgi Süreci	450	,535	,025	-,223
	*Sosyal Beceri Süreci	450	,686	,177	-,449
	*Sosyal Farkındalık	450	,824	-,146	-,426
*Sportmenlik Yönelimi	*Sosyal Normlara Uyum	450	,765	-,443	-,728
	*Kurallara ve Yönetime Saygı	450	,669	-,331	-,647
	*Sporda Sorumluluklara Bağlılık	450	,673	-,771	-,176
	*Rakibe Saygı		,734	-,184	-,770

Tabachnick ve Fidell basıklık ile çarpıklık değerlerinin +1,5 ve -1,5 değerleri arasında olduğu durumlarda dağılımın normal dağılım olarak gerçekleştiğini kabul etmektedir (Sevin ve Küçük 2016). Tablo da görüleceği üzere çarpıklık ile basıklık değerleri uygun görülen aralıkta dağılmaktadır; bu durum normal dağılım varsayımının doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 4. Örneklemeye İlişkin Betimleyici Bulgular (N=450)

		n	%
Cinsiyet	Kadın	190	42,2
	Erkek	260	57,8
Bölüm	B.E.Ö.	111	24,7
	Ant.	121	26,9
	S.Y.	100	22,2
	Rek.	118	26,2
	17-18	22	4,9
	19-20	146	32,4

Yaş Grupları			
	21-22	167	37,1
	23 ve üz	115	25,6
Toplam		450	100,0

Tabloda katılımcıların değişkenlerinden olan cinsiyet, bölüm ve yaş gruplarının yüzdelik dilimleri ve birey sayıları belirtilmiştir. Araştırmaya katılan toplam birey sayısı 450 kişiden oluşmaktadır. Değişkenler incelendiğinde katılımcıların % 57,8 inin erkeklerden (n=260) oluştuğu, % 26,9'unun antrenörlük (n=121) bölümünde olduğu saptanmıştır. Yaş grupları değişkeni incelendiğinde ise katılımcıların %4,9'u 17 ile 18 yaş grubu, %32,4'ü 19 ile 20 yaş grubu, %37,1'i 21-22 yaş grubu, %25,6'sı 23 ve üzeri yaş grubu olarak ortaya çıkmıştır.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkeninde Sportmenlik Yönelimleri T Testi

Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sp	t	P																														
Sosyal Normlara Uyum	Kadın	190	4,18	,742	2,435	,015*																														
	Erkek	260	4,01	,774			Kurallara ve Yönetime Saygı	Kadın	190	4,14	,655	3,366	,001*	Erkek	260	3,93	,666	Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Kadın	190	4,37	,664	2,177	,030*	Erkek	260	4,23	,674	Rakibe Saygı	Kadın	190	3,99	,725	2,109	,036*	Erkek
Kurallara ve Yönetime Saygı	Kadın	190	4,14	,655	3,366	,001*																														
	Erkek	260	3,93	,666			Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Kadın	190	4,37	,664	2,177	,030*	Erkek	260	4,23	,674	Rakibe Saygı	Kadın	190	3,99	,725	2,109	,036*	Erkek	260	3,84	,736								
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Kadın	190	4,37	,664	2,177	,030*																														
	Erkek	260	4,23	,674			Rakibe Saygı	Kadın	190	3,99	,725	2,109	,036*	Erkek	260	3,84	,736																			
Rakibe Saygı	Kadın	190	3,99	,725	2,109	,036*																														
	Erkek	260	3,84	,736																																

Katılımcıların Sportmenlik Yönelimlerinin cinsiyet değişkenine bakıldığında farklı olup olmadığı konusunda t testi ile analiz edilmiştir. Analiz neticesinde “Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık ve

Rakibe Saygı” alt boyutlarının tamamında kadınlara ait değerlerin erkeklere ait değerlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgulanmıştır ($p < 0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Cinsiyet Değişkeninde Sosyal Zeka Özellikleri T Testi

Sosyal Zeka Ölçeği	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sp	t	P
Sosyal Bilgi Süreci	Kadın	190	3,75	,529	,686	,493
	Erkek	260	3,71	,540		
Sosyal Beceri Süreci	Kadın	190	3,51	,691	2,374	,018*
	Erkek	260	3,36	,676		
Sosyal Farkındalık	Kadın	190	3,08	,833	1,516	,130
	Erkek	260	2,96	,816		

Katılımcıların sosyal zeka özelliklerinin cinsiyet değişkeni incelendiğinde farklılık çıkıp çıkmadığı t testi ile analiz edilmiştir. Analiz neticesinde “Sosyal Bilgi Süreci” ve “Sosyal Farkındalık” alt boyutlarında çalışmaya katılan kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar söz konusu değildir ($p > 0,05$). Ancak Sosyal Beceri Süreci alt boyutunda kadınlara ait değerlerin erkeklere ait değerlere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulgulanmıştır ($p < 0,05$).

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Katılımcıların Yaş Değişkeninde Sportmenlik Yönelimleri

Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	Yaş Grupları	N	Ortalama	Std. Sp	F	P
Sosyal Normlara Uyum	17-18	22	4,10	,845	,462	,709
	19-20	146	4,05	,779		
	21-22	167	4,05	,770		
	23 ve üz	115	4,15	,729		
	17-18	22	4,22	,624		

Kurallara ve Yönetime Saygı	19-20	146	3,97	,713	1,073	,360
	21-22	167	4,05	,646		
	23 ve üz	115	3,99	,652		
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	17-18	22	4,40	,710	,350	,789
	19-20	146	4,27	,686		
	21-22	167	4,27	,672		
	23 ve üz	115	4,31	,655		
Rakibe Saygı	17-18	22	4,19	,739	1,271	,284
	19-20	146	3,88	,746		
	21-22	167	3,87	,745		
	23 ve üz	115	3,93	,698		

Katılımcıların Sportmenlik Yönelimlerinin yaş gruplarına göre farklılaşp farklılaşmadığına tek yönlü One-Way Anova testi ile bakılmıştır. Sonuçlar neticesinde “Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda Sorumluluklara Bağlılık ve Rakibe Saygı” alt boyutlarının tamamında kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Tablo 8. Katılımcıların Yaş Değişkeninde Sosyal Zeka Özellikleri

Sosyal Zeka Ölçeği	Yaş Grupları	N	Ortalama	Std. Sp	F	P
Sosyal Bilgi Süreci	17-18	22	3,86	,513	1,640	,179
	19-20	146	3,78	,520		
	21-22	167	3,71	,551		
	23 ve üz	115	3,66	,531		
Sosyal Beceri Süreci	17-18	22	3,46	,745	,055	,983
	19-20	146	3,41	,712		
	21-22	167	3,43	,699		
	23 ve üz	115	3,43	,627		
Sosyal Farkındalık	17-18	22	2,96	,700	,090	,966
	19-20	146	3,03	,828		
	21-22	167	3,02	,850		
	23 ve üz	115	2,99	,813		

Katılımcıların sosyal zeka özelliklerinin yaş gruplarına göre farklılaşp farklılaşmadığına tek yönlü One-Way Anova testi ile bakılmış ve analiz neticesinde

sosyal zeka ölçeğinin alt boyutlarının tamamında kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 9. Katılımcıların Bölüm Değişkeninde Sportmenlik Yönelimleri

Sportmenlik							
Yönelimi	Bölümler	N	Ort.	Std. Sp	F	P	Anlamlı fark
Ölçeği							
Sosyal Normlara Uyum	B.E.Ö	111	4,23	,719	6,846	,000*	1 ≥ 2
	Ant.	121	3,97	,731			1 ≥ 3
	S.Y.	100	3,86	,801			2 ≤ 4
	Rek.	118	4,24	,755			3 ≤ 4
Kurallara ve Yönetime Saygı	B.E.Ö	111	4,05	,686	1,865	,135	-
	Ant.	121	4,00	,598			
	S.Y.	100	3,90	,737			
	Rek.	118	4,10	,654			
Sporda Sorumluluğa Bağlılık	B.E.Ö	111	4,44	,574	5,868	,001*	1 ≥ 3
	Ant.	121	4,23	,660			3 ≤ 4
	S.Y.	100	4,09	,726			
	Rek.	118	4,36	,684			
Rakibe Saygı	B.E.Ö	111	3,89	,794	1,226	,300	-
	Ant.	121	3,91	,704			
	S.Y.	100	3,80	,710			
	Rek.	118	3,99	,723			

Gruplar: 1. grup Beden Eğt ögr, 2. Antrenörlük 3. Spor Yöneticiliği 4. grup Rekreasyon.

Katılımcıların bölüm değişkeninde Sportmenlik Yönelimlerine tek yönlü One-Way Anova testi ile bakılarak farklılığın kaynağının belirlenmesinde ise Tukey testi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında “Kurallara ve Yönetime Saygı ile Rakibe Saygı” alt boyutlarında anlamlı değişimler söz konusu değildir ($p > 0,05$). Sosyal Normlara Uyum alt boyutunda ise beden eğitimi öğretmenliği- antrenörlük, antrenörlük-rekreasyon, spor yöneticiliği ile rekreasyon bölümleri kendi aralarında anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < 0,05$). Sosyal Normlara Uyum alt boyutunda en yüksek değerlere rekreasyon bölümü öğrencileri sahipken, en düşük değerlere spor yöneticiliği bölümü öğrencileri sahiptir. Anlamlı farklılık tespit edilen diğer bir boyut ise Sporda Sorumluluklara Bağlılık alt boyutudur. Bu boyuttaki farklılıkların beden eğitimi öğretmenliği-spor yöneticiliği, spor yöneticiliği-

rekreasyon bölümleri arasında olduğu anlaşılmaktadır. Sporda Sorumluluklara Bağlılık alt boyutunda en yüksek değerlere beden eğitimi öğretmenliği bölümü öğrencileri sahipken, en düşük değerlere spor yöneticiliği bölümü öğrencileri sahiptir.

Tablo 10. Katılımcıların Bölüm Değişkeninde Sosyal Zeka Özellikleri

Sosyal Zeka Ölçeği	Bölümler	N	Ort.	Std. Sp	F	P	Anlamlı fark
Sosyal Bilgi Süreci	B.E.Ö	111	3,75	,479	2,499	,059	-
	Ant.	121	3,73	,538			
	S.Y.	100	3,61	,547			
	Rek.	118	3,80	,561			
Sosyal Beceri Süreci	B.E.Ö	111	3,45	,688	5,134	,002*	2 ≤ 4
	Ant.	121	3,36	,690			3 ≤ 4
	S.Y.	100	3,26	,669			
	Rek.	118	3,60	,658			
Sosyal Farkındalık	B.E.Ö	111	3,14	,769	1,752	,156	-
	Ant.	121	2,99	,822			
	S.Y.	100	2,88	,851			
	Rek.	118	3,02	,846			

Gruplar: 1. grup Beden Eğt ögr, 2. Antrenörlük 3. Spor Yöneticiliği 4. grup Rekreasyon.

Katılımcıların bölüm değişkeninde Sosyal Zeka Özelliklerine tek yönlü One-Way Anova testi ile bakılarak farklılığın kaynağının belirlenmesinde ise Tukey testi kullanılmıştır. Sosyal Bilgi Süreci ve Sosyal Farkındalık alt boyutlarında anlamlı değişimler söz konusu değildir ($p > 0,05$). Analiz sonuçlarına göre Sosyal Beceri Süreci alt boyutunda ise antrenörlük-rekreasyon, spor yöneticiliği-rekreasyon bölümleri arasında anlamlı seviyede farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < 0,05$). Anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılan bu alt boyutta en yüksek değerlere rekreasyon bölümü öğrencileri sahipken, en düşük değerler spor yöneticiliği bölümü öğrencilerine aittir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Tablo 11. Sosyal Zeka ve Sportmenlik Yönelimi Korelasyon Analizi

N =450	Ort.	S.S.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Sosyal Bilgi Süreci	3,72	,535	-						
2. Sosyal Beceri Süreci	3,42	,686	,376**	-					
3. Sosyal Farkındalık	3,01	,824	,074	,510**	-				
4. Sosyal Normlara Uyum	4,08	,765	,353**	,159**	,034	-			
5. Kurallara ve Yönetime Saygı	4,02	,669	,312**	,128**	-,066	,592**	-		
6. Sporda Sorumluluklara Bağlılık	4,29	,673	,433**	,309**	,073	,523**	,504**	-	
7. Rakibe Saygı	3,90	,734	,324**	,106*	-,128**	,534**	,509**	,476**	-

*p<0,05 seviyesinde anlamlı ifade, **p<0,01 seviyesinde anlamlı ifade

Sosyal zeka ölçeği alt boyutlarını oluşturan “sosyal bilgi süreci, sosyal beceri süreci ve sosyal farkındalık” ile Sportmenlik Yönelimi Ölçeği alt boyutlarını oluşturan “rakibe saygı, kurallara ve yönetime saygı, sosyal normlara uyum ve sporda sorumluluklara bağlılık” arasında yapılan korelasyon analizinin sonuçlarına göre sosyal bilgi süreçleri-sosyal beceri süreçleri arasında ($r=,376$) orta seviyede ve olumlu açıdan anlamlı düzeyde ilişki olduğu, sosyal beceri süreçleri-sosyal farkındalık arasında ($r=,510$) pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki, Sosyal Bilgi Süreci ile Sosyal Normlara Uyum arasında ($r=,353$) orta seviyede ve olumlu yönden anlamlı bir ilişki, Sosyal Bilgi Süreci ile Kurallara ve Yönetime Saygı arasında ($r=,312$) pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki, Sosyal Bilgi Süreci ile Sporda Sorumluluklara Bağlılık arasında ($r=,433$) orta seviyede ve olumlu doğrultuda anlamlı seviyede ilişki, sosyal bilgi süreci ile rakibe saygı boyutları kendi aralarında ($r=,324$) orta seviyede ve olumlu yönde anlamlı bir ilişki, sosyal beceri süreci ile sosyal normlara uyum arasında

($r=,159$) pozitif yönde ve zayıf seviyede anlamlı seviyede ilişkilerin varlığı, sosyal beceri süreci ile kurallara ve yönetime saygı arasında ($r=,128$) pozitif yönde ve zayıf seviyede anlamlı bir ilişki, sosyal beceri süreci ile sporda sorumluluklara bağlılık arasında ($r=,309$) orta seviyede ve olumlu yönde anlamlı ilişkilerin olduğu, sosyal beceri süreci ile arasında ($r=,106$) pozitif doğrultuda ve zayıf seviyede anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Sosyal farkındalık ile rakibe saygı arasında ($r=-,128$) negatif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki, “sosyal normlara uyum ile kurallara ve yönetime saygı” arasında ($r=,592$) ise pozitif doğrultuda ve orta seviyede anlamlı bir ilişkiler bulunmuştur. Sosyal normlara uyum ile sporda sorumluluklara bağlılık arasında ($r=,523$) pozitif doğrultuda ve orta seviyede anlamlı seviyede ilişki vardır. Sosyal normlara uyum ve rakibe saygı arasında ($r=,534$) pozitif doğrultuda ve orta seviyelerde anlamlı ilişkiye sahip olduğu bulgulanmıştır. Kurallara ve yönetime saygı ile sporda sorumluluklara bağlılık arasında ($r=,509$) pozitif doğrultuda ve orta seviyede anlamlı ilişkinin varlığı sonucuna ulaşılmıştır. Sporda sorumluluklara bağlılık arasında ile rakibe saygı arasında ($r=,476$) pozitif düzeyde ve orta seviyede anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA

Araştırmaya katılan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışlarının ortalamaları incelendiğinde sportmenlik ölçeğinin en yüksek ortalamaya sahip olan alt boyutu “sporda sorumluluklara bağlılık” olurken en düşük ortalamayı ise “rakibe saygı” alt boyutu oluşturmaktadır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde araştırmanın bu bulgusunun desteklendiği görülmektedir. Güllü ve Şahin (2018)’ in milli güreşçilere yaptıkları bir çalışmada elde edilen bulgulara göre, katılımcıların genel itibariyle en yüksek ortalama spor içerisinde sorumluluklara bağlı kalma alt boyutunda, en az seviyede katılım ise “rakiplere karşı saygı” alt boyutunda olması sonucu çalışmamızı destekler niteliktedir. Yazar, sosyal zeka ölçeğinde en yüksek ortalama değere sahip olan alt boyutu “sosyal bilgi süreci” olurken en düşük ortalamaya sahip alt boyutu ise “sosyal farkındalık” olarak tespit etmiştir. İlhan ve Çetin (2014) çalışmasında sosyal zeka, sosyal bilgi süreci değişkenindeki varyans ile sosyal farkındalık değişkeni arasındaki varyansın farklı olduğu açıklanmaktadır. Çavuş ve arkadaşları (2019) sosyal zeka ile ilgili çalışmalarında alt boyutlara bakıldığında sosyal zekanın boyutlarına ait en yüksek değer sosyal farkındalık boyutunda en düşük değer ise sosyal beceri boyutunda olduğu çalışmamızı desteklemektedir.

5.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Yorumlar

Araştırmaya katılan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışlarının cinsiyet değişkenine göre sportmenlik yönelim öleceğinde bulunan tüm alt boyutlarının kadınlara ait verilerin erkeklere göre anlamlı derece de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyal zekanın cinsiyet değişkeni incelendiğinde “sosyal bilgi süreçleri ile sosyal açıdan farkında olma” alt boyutlarında herhangi bir farklılığa rastlanmazken sosyal beceri süreci alt boyutunun kadınlara ait değerlerin erkeklere ait değerlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde araştırmanın bu bulgusunun desteklendiği görülmekteyken farklılıklarında olduğu belirlenmiştir. Genç ve arkadaşları (2019) lise öğrencilerine yapmış oldukları bir çalışmada farklı cinsiyetteki öğrenciler arasında herhangi bir farklılık olmamasına rağmen kızların erkeklere göre olumsuz davranışlar sergilememe puanları daha yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Altun ve Güvendi (2019) ortaokul öğrencilerine yönelik yapmış oldukları bir çalışmada cinsiyete göre

kızların toplam puanlarına bakıldığında, erkeklere oranla sportmence davranış toplam puanları anlamlı seviyede yüksek olması çalışmamızla paralellik göstermektedir. Başaran ve arkadaşları (2017) fair-play anlayışları ile alakalı bir çalışmalarında cinsiyet parametresi ile kurallar ve yönetime saygı alt boyutlarında; aktif spor yapma ile kurallara ve yönetime saygı ve spordaki sorumluluklara bağlılık boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farkların meydana geldiği sonucuna ulaşmışlardır. Türkmen ve Varol (2015)' un ortaokul öğrencileri üzerine yaptığı bir çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek sportmenlik davranış düzeyine sahip oldukları saptandı. Bu bulgu çalışmamızı desteklemektedir. Ekinci (2018)' nin ortaokul öğrencileri ile ilgili çalışmasında cinsiyetin sportmenlik davranışları etkilediği, kız bireylerin sportmence davranışlarının, olumsuz davranışlar sergileme ve toplam sportmenlik puanlarının erkek öğrencilerin sonuçlarından daha yüksek seviyelerde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Caz ve İkizler (2019)' in üniversite öğrencileri ile alakalı çalışmalarının sonucunda, öğrencilerin sportmence davranabilme seviyelerinin yüksek olduğu verisine ulaşmışlar ve kız ile erkek öğrenciler arasında anlamlı seviyelerde farklılıkların olduğunu belirlemişlerdir. Pepe ve arkadaşları (2019) çalışmalarında, katılım gösteren bireylerin sporsal faaliyetlerde genellikle sportmence davranış gösterme çabalarının olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelemeleri sonucunda ulaşılan sonuçlar yapmış olduğumuz çalışmamız sonucu elde edilen analiz sonuçlarını destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Konur (2019) yapmış olduğu bireysel ve takım sporuyla ilgili yaptığı çalışmasında, bireylerin cinsiyet değişkenine göre kadınların sosyal normlara uyum noktasında daha baskın oldukları sonucuna ulaşmıştır. Koç ve Seçer (2018)' in yaptıkları spor bilimleri alanında eğitim öğren öğrencilerle ilgili bir çalışmalarında erkeklere göre kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını tespit edilmiştir. Ortaöğretim ile lise düzeyinde eğitim veren kurumlar için yapılan bazı çalışmalarda, kız öğrencilerin erkeklere göre sportmence davranış sergileme seviyelerinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir (Esentürk ve ark 2015, Koç ve Tamer 2016, Koç 2017a, Koç 2017b, Koç ve Karabudak 2017, Koç ve Güllü 2017, Tasi ve Fung 2005). Doğan ve Çetin (2008)'in çalışmalarında sosyal zekanın alt boyutlarından “sosyal beceriler ve sosyal farkındalık” arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiş ve sosyal bilgi süreçleri alt boyutu arasında anlamlı düzeyde ilişkinin bulunamadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ermiş ve arkadaşlarının (2012) yapmış olduğu

bedensel ve çoklu zeka ile ilgili çalışmalarında erkek ve kadınlar sporcular arasında bedensel yönden ve sosyal zeka puanı açısından farkların olmadığı belirlenmiştir. Fazlıoğlu (2018)' nun yaptığı duyuşsal ve bilişsel zihin kuramı ile ilgili çalışmasında üniversite öğrencilerinin sosyal zeka düzeylerinde belirgin farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Kazu (2019)' nun sosyal zekayla alakalı yapmış olduğu araştırmasında öğrencilerin hem sosyal zeka seviyelerinin hem de iletişim becerileri seviyelerinin orta düzeyde olduğu tespit edilememiş ve ayrıca sosyal açıdan zeka seviyeleri ile konuşma becerileri açısından sosyo-demografik değişkenlerle karşılaştırılması sonucunda; cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunamadığı sonucuna ulaşmıştır. Ülker (2016)'in meslek yüksek okulu öğrencileriyle ilgili çalışması sonucunda sosyal zekanın alt boyutlarından sosyal açıdan farkında olma alt boyutundan belirlenen puanlarının cinsiyete göre farklı olduğu, kadın bireylerin erkeklere göre daha yüksek seviyede sosyal farkındalığın etkisinde olduklarını tespit etmiştir. Özdemir (2019)'in lise ve ortaokul öğrencileriyle ilgili çalışmasında cinsiyetin sportmenlik davranışlarını etkilediğini tespit etmiştir. Yanık (2019) 'ın sporda eğitim alan üniversite öğrencileri ile alakalı çalışmasında, ölçek bir bütün olarak ve alt boyutlarda kadın deneklerin lehine anlamlı açıdan farklılıkların var olduğunu tespit edilmiş, kadınların sosyal zekalarının erkeklere oranla farklılıkların olmasının sebebi ise sosyal zekalarının ön planda olmasından ve sportmenlik davranışlarının daha pozitif olmasından kaynaklanabilir. İncelenen çalışmalar doğrultusunda ulaşılan istatistiki verilerin sonuçları, yapmış olduğumuz çalışmadaki cinsiyet değişkenini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

5.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Yorumlar

Araştırmaya katılan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile sosyal zeka düzeyleri arasında yaş değişkenine göre herhangi bir farklılığa rastlanamamıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde araştırmanın bu bulgusuyla paralellik gösteren çalışmaların olduğu görülmekteyken farklılıklar bulunan çalışmalara da rastlanmaktadır. Günaydın (2017)'in pozitif psikoloji dersinin zeka alanlarına etkisini araştıran çalışmasında sosyal zeka ön test sonuçları farklı yaşlardaki öğrenciler için istatistiksel düzeyde anlamlı olarak farklılaşmadığını tespit etmiştir. Elik (2017) amatör futbolculara yönelik yapmış olduğu araştırmasında kural ve yönetime saygı alt boyutunda gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılığın

belirlendiği sonucuna ulaşmıştır. Elik (2017)' in amatör futbolculara yönelik yapmış olduğu araştırmasında yaş değişkenine göre sportmenliğin alt boyutları “kural ve yönetime saygı, rakibe saygı” alt boyutunda ve genelde sportmenlik seviyelerinde gruplar arasında üst seviyede anlamlı farklılıkların olduğu sonucu tespit etmiştir. Topçu (2013) etik ve sportmenliğin ilişkisiyle ilgili çalışmasında katılımcıların spor yaşı ile sportmenlik tutumlarından kurallara ve görevliye saygılı olma alt boyutu arasında olumlu yönde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Özsarı (2018), işitme engelli bireylerle ilgili bir çalışmada işitme engelli voleybolcuların yaş faktörüne bağlı sportmenlik yönelimleri istatistiksel bakımdan anlamlı farklılıkların olmadığı analizine ulaşmıştır. Yazar, 26 ve üzeri yaş grubundaki işitme engelli voleybolcuların sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutlarının tamamında 17-25 yaş grubundaki sporcular açısından daha yüksek ortalama değerlerin var olduğunu tespit etmiştir. Tekeli (2017)'nin sportmenlik davranışlar sergileme düzeyleri ile ilgili yaptığı bir çalışmada öğrencilerin beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışları uygulayabilme düzeylerinin yaş gruplarına açısından istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların olmadığını tespit etmiştir. Yıldırım (2017)'in siyasetçiler üzerinde yaptığı çalışmada sosyal zekanın alt boyutu olan sosyal farkındalık boyutunu açısından siyasetçilerin yaşlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Gürpınar ve Kurşun (2013)'in basketbol ve futbol sporcuları üzerinde yaptıkları bir çalışmadan “kurallar ve yönetime saygılı olma, rakibe saygı” alt boyutu ve ölçeğin toplam puanlarında 22 yaş ile üstü yaşa sahip sporcuların sportmenlik davranış sergileme puanları, 21 ve altı yaşa sahip sporculardan anlamlılık bakımından farklılıklar olduğunu belirlemişlerdir. Abdullayeva (2018)'in üstün zekalı çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların karşılaştırılmasıyla ilgili çalışmada, yaş değişkenine göre üstün zekalı öğrencilerde 12 yaşındaki çocukların sosyal zeka ölçeği puan değerleri aritmetik ortalamaları 13 yaşında çocuklara göre düşük olduğunu tespit etmiştir. 14 yaşındaki çocukların sosyal zeka ölçeği puanları 13 yaşındaki çocuklardan yüksek olduğunu belirlemiştir. Anlaşılacağı üzere üstün zekalı çocuklarda yaş arttıkça sosyal zeka düzeyi de yükselmektedir. Ancak yazarın elde ettiği sonuçlara bakıldığında zaman zaman “p” değeri 0.05'ten büyük olduğundan bu farkın anlamlı olmadığını belirlemiştir. Çalışmalardaki farklılıkların olmasının sebebi genel olarak farklı yaş gurubundaki öğrenci ve adaylarına uygulanması, daha geniş veya daha dar çalışma grubuna uygulanmasından kaynaklandığını düşünülmekte olup çalışmamızdaki yaş

değişkenin de elde edilen sonuçları destekler nitelikte istatistiki sonuçlar oldukları görülmektedir.

5.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Yorumlar

Araştırmaya katılan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile sosyal zeka düzeyleri arasında bölüm değişkenleri arasındaki bazı alt boyutlara ve bölümlere göre anlamlı farklılıklar bulunmazken bazı alt boyutlar ve bölümler arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Literatürdeki akademik çalışmalar incelendiğinde bu araştırmayla paralellik gösteren çalışmaların olduğu görülmektedir. Koç ve Seçer (2018)'in spor bilimleri alanında eğitim gören öğrencilerle ilgili yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin sportmenlik davranışlarının hangi sınıfta olduklarına (1 ve 4. Sınıflar lehine) göre bazı boyutlarda anlamlılık bakımından farklılıkların olduğu tespit etmişlerdir. Güllü ve Şahin (2018) milli güreşçilerle ilgili yaptıkları çalışmalarında eğitim değişkenine göre ön lisans-lisans mezunu katılımcıların lise mezunlarına göre daha yüksek düzeyde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Yazar, araştırmasında katılımcıların genelde sporda sorumluluklara ve sosyal normlara bağlı kalabildikleri, kurallara ve idarecilere saygılı olduklarını ifade etmektedir. Başaran ve arkadaşları (2017) spor alanında üniversite eğitimi gören öğrencilere yaptıkları çalışmalarında katılımcıların sosyal normlarla ahenk içinde, spor alanında sorumluluk sahibi, kurallara ve idarecilere veya görevlilere saygılı oldukları belirlenirken, hakemin yanlış kararlarına ve rakibe karşı az da olsa saygı çerçevesi kapsamında davranış sergilediklerini tespit etmişlerdir. Yıldırım ve Sezen (2006)' in beden eğitimi öğretmenleri yönelik yaptıkları çalışmalarında beden eğitimi öğretmeni adaylarının Fair Play anlayışlarının 'her ne pahasına olursa olsun başarı' anlayışının gerisinde kaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Efek ve arkadaşları (2018) spor bilimleri alanında okuyan öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmada katılımcıların spor tutum puanlarının bölümlere göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Gürpınar ve arkadaşları (2013) basketbolcuların ve futbolcuların sportmence sergilendikleri davranışlarla alakalı çalışması incelendiğinde, branşa göre basketbol sporcuları futbolculara oranla sportmenlik puanlarının daha yüksek seviyede ortaya çıktığı ve çıkan farkların bazı parametrelerdeki anlamlılık düzeyinde olduğu tespit etmişlerdir. Basketbolcuların futbolculara göre kurallara ve yönetime daha saygılı olduğu söylenebilir. Basketbolcuların futbolculara göre, sportmenliği daha çok

önemsemediği belirlenmiştir. Elik (2017) amatör futbolculara yönelik yapmış olduğu çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yıldızhan ve Çağlayan (2019)'in beden eğitimi dersine yönelik tutumlarla alakalı yaptığı çalışmada 8. sınıfta eğitimine devam eden öğrencilerin genel anlamda sosyal zekalarının hem 6. hem de 7. sınıfta ki öğrencilere oranla analiz sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı seviyede yüksek olduğunu bulunmuşlardır. Turhal (2019)' in spor yöneticileri ile alakalı yapmış olduğu çalışmada sosyal zeka düzeyleri arasında ise anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Altınok (2008) beden eğitimi öğrencilerine yapmış olduğu çalışmasında ikinci sınıfta eğitim gören öğrenciler ile bir, üç ve dördüncü sınıfta bulunan öğrencilerin sosyal zekalarıyla ilgili puanlamalarının karşılaştırıldığı ve sonuç olarak anlamlılık düzeyinde farklılıkların olduğu, karşılaştırma sonucu ikinci sınıfların bu zeka düzeyleri diğer sınıflarda bulunan öğrencilere oranla daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan sonuçlar yapmış olduğumuz çalışmayla paralellik göstermemektedir. Kahraman ve Bavlı (2014)' nın üniversitelerin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmalarında sosyal zeka alanı dikkate alındığında; beden eğitimi öğrencilerinin sosyal zeka puanlarının ortalaması tıp fakültesi ile ilahiyat fakültesi bölümlerindeki öğrencilerinin sosyal zeka puanları ortalamasından istatistiki olarak yüksek olduğu tespit etmişlerdir. Doğan ve arkadaşları (2009)' nın benlik saygısı ve sosyal zeka ile ilgili yaptıkları bir çalışmada fen bilimleri alanında eğitim görmekte olan öğrencilerin sosyal zeka düzeyleri ve alt boyutu olan sosyal becerilerinin, sosyal alanda eğitim görmekte olan öğrencilere oranla zeka düzeyleri daha düşük derece olduğu sonucuna ulaşılmışlardır. Aygül ve Koç (2016)' un meslek yüksek okulu öğrencilerine yapmış oldukları çalışmalarında sosyal zekayla alakalı verilen bölümlere göre anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak çalışmalarda farklılıkların olmasının sebebinin farklı bölümlerdeki öğrenci ve adaylarına uygulanması, daha geniş veya daha dar çalışma grubuna uygulanmasından kaynaklandığını söylemenin mümkün olduğu varsayılmakta olup bu araştırma sonuçları çalışmamızın istatistiki sonuçlarını desteklediği ve paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır.

5.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Yorumlar

Araştırmaya katılan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile sosyal zeka düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda alt boyutlar arasında pozitif – orta düzeyde, pozitif – zayıf düzeyde ve negatif – zayıf düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde bu bulgular desteklenmektedir. Doğan ve Çetin (2008)' in üniversite öğrencilerinin sosyal zeka düzeyleri ile ilgili araştırmalarının sonuçlarından elde edilen veriler, sosyal zekanın alt boyutlarından olan sosyal beceri ve sosyal açıdan farkında olabilme arasında istatistiki bakımdan anlamlı ilişkilerin olduğu bulunduğu sonucu çalışmamızı desteklemektedir. İlhan ve Çetin (2014)'in sosyal ve kültürel zekayla ilgili çalışmalarında TSZÖ' de yer alan davranış boyutları (sosyal bilgi süreci, sosyal beceri, sosyal farkındalık) arasındaki korelasyon katsayıları dışındaki bütün korelasyon katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptamışlardır. Doğan (2006)'nın sosyal zeka ile ilgili araştırma sonuçlarından elde edilen veriler doğrultusunda, sosyal zekanın alt boyutlarından olan sosyal beceri ve sosyal açıdan farkında olabilme arasında istatistiki bakımdan anlamlı ilişkilerin bulunduğu tespit etmiştir. Kazu (2019)'un sosyal zeka alanındaki çalışmasının sonucu olarak elde edilen verilere göre sosyal zeka ile alt boyutları olan sosyal bilgi süreçleri, sosyal açıdan farkındalık ve sosyal beceri, iletişim becerisini olumlu düzeyde etkilemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çanakel (2018)' in zeka çeşitleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi ile alakalı çalışmasının sonucunda “sosyal bilgi süreçleri” boyutunun, sosyal zeka ile tüm boyutlarıyla pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Yazar, bir diğer sonuç olarak, sosyal farkındalık boyutu sosyal zeka ve sosyal beceri boyutuyla arasında anlamlı ilişkilerin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çavuş ve arkadaşları (2019)'nın sosyal zeka ile alakalı araştırmalarında sosyal zekaya ait üç alt boyutları karşılaştırma analiz sonucuna göre, parametreler arasında %1 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif doğrultuda ve genel itibarıyla orta düzeyli ilişkiler olduğunu tespit etmişlerdir. Güllü (2018)'nün antrenör – sporcu ilişkisi ile alakalı çalışmasında sportmence davranış sergileme düzeyleri incelendiği zaman anlaşılmaktadır ki; en fazla spor alanında toplumsal sorumluluklara bağlı olma, sosyal bakımdan normlara uyabilme, kurallara ve idareci ya da görevlilere saygılı olma ve rakiplerine karşı saygılı olma alt boyutlarına katıldıklarını belirlemiştir. Bilimsel parametreler incelendiğinde bazı alt boyutlara katılma oranlarında farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle sporcu ile

antrenörü arasında bulunan ilişki ile sportmence davranış sergileme boyutu arasında pozitif doğrultuşa ilişkinin olması çalışmamızı destekler niteliktedir. Yazar, ayrıca kurala ve yönetime saygı alt boyutunda ve spor alanında sorumluluklara bağlı kalabilme alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların görüldüğü tespit etmiştir. Yanık (2019)'ın bir çalışmasında "Rakiplere saygı" alt boyutunda, takım sporları oynayan katılımcıların daha yüksek sportmenlik yönelimlerine sahip oldukları belirlemiştir. Literatür incelemeleri sonucunda elde edilen sonuçlar, çalışmamız sonuçlarıyla benzerlik göstermekte olup çalışmamızı destekler niteliktedir.

Sportmenlik ve sosyal zeka alanlarının birlikte çalışıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmadığından her iki ölçeğin karşılaştırılması sonucu elde edilen bulgular ışığında sosyal zeka alt boyutları “sosyal bilgi süreçleri, sosyal bakımdan farkında olma, sosyal beceriler süreci” ile sportmenlik davranışlarının alt boyutları “sosyal normlara uyabilme, kurallara ve idareciye saygılı olma, sporda sorumluluklara bağlı kalabilme ve rakibe saygılı olma” arasında anlamlı ilişki olmasının sebebi sosyal zekası orta veya yüksek seviye sahip insanların, sportmence davranışlar sergileme konusunda daha pozitif yaklaşımlarda buldukları, iyi bir iletişim halinde oldukları, saygı çerçevesinde davranışlar sergilemelerinden dolayı bu anlamlı ilişkinin sonuçlarımıza yansıdığı düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmektedir.

Sonuçlar

1. Cinsiyet değişkenine göre sportmenlik yönelimleri alt boyutlarının tamamında kadınların değerleri erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.
2. Cinsiyet değişkenine göre kadınların değerleri sosyal zekanın sosyal beceri süreci alt boyutunda erkeklerin değerlerine göre anlamlı ölçüde yüksektir. “Sosyal farkındalık ile sosyal bilgiler süreci” anlamlı düzeyde değişiklik yoktur.
3. Yaş parametresine göre sportmenlik yönelimleri ve sosyal zeka alt boyutlarının tamamında herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.
4. Bölüm değişkeni incelendiğinde sportmenlik alt boyutlarından sosyal normlara uyum boyutunda tüm bölümler arası etkileşim anlamlı derecede farklılıklar göstermekteyken, sporda sorumluluklara bağlılık alt boyutunda ise antrenörlük hariç diğer tüm bölümler arasında anlamlı bir şekilde farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Diğer iki boyut arasında herhangi bir farklılık veya değişim söz konusu değildir.
5. Sosyal zeka açısından bölüm değişkenine göre sosyal beceri süreci alt boyutunda beden eğitimi öğretmenliği hariç diğer tüm bölümler arasında anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer iki boyut arasında herhangi bir farklılık veya değişim elde edilmemiştir.
6. Sosyal zeka ve sportmenlik davranışları alt boyutları karşılaştırıldığında alt boyutlar arasında, pozitif ve negatif yönde orta ve zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler vardır.

Öneriler

Sosyal zeka yönünden erkek bireyler kendilerini geliştirmeli, bu gelişimin artmasıyla çevresine ve diğer tüm insanlara karşı sportmence davranma konusunda daha hassas olmaları hususunda kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir.

1. Farklı yaş grupları ile benzer çalışmalar yapılabilir.
2. Benzer çalışmalar farklı üniversitelerin farklı bölümlerinde eğitim gören öğrencilere uygulanabilir.
3. Üniversite öğrencilerinin sosyal zeka ve sportmenlik davranış düzeylerini geliştirmek amacıyla alanında uzman kişiler tarafından seminerler veya etkinlikler düzenlenebilir.
4. Antrenörler sporcularında bulunan sosyal zeka seviyeleri ve sportmence davranışlarının daha iyi yönde olması açısından yönlendirmelerde bulunabilirler ve ayrıca antrenörler de kendini bu konuda geliştirebilirler.
5. Konuyla alakalı nitel çalışmalar yapılabilir.

7. KAYNAKLAR

- Abad D, 2010. Sportsmanship. Sport, Ethics and Philosophy, 4(1), 27-41. <https://doi.org/10.1080/17511320903365227>.
- Abdullayeva L, 2018. Üstün zekalı çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre sosyal zeka düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Abul A, 2015. Sosyal zekâ düzeyi ve algılanan iş yaşam kalitesi etkileşimine yönelik bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Açıkgöz KÜ, 2003a. Etkili Öğrenme ve Öğretme. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Ahmad RA, Jelas MZ, Kassim Z, 2013. Faculty of Education, University Kebangsaan Malaysia, 43600, Bangi, Selangor, Malaysia Australian Journal of Basic and Applied Sciences, 7(8): 1004-1010, ISSN 1991-8178.
- Akınalp H, 2017. Türkiye'deki karate hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışların farklı değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul.
- Albrecht K, 2006. Sosyal zeka: Başarının yeni bilimi. Selda Gökten (Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Altın M, Özsarı A, 2017. Sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumları. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(1), 133-145.
- Altınok E, 2008. Beden eğitimi öğrencilerinin bazı değişkenlere göre çoklu zeka alanlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Altun M, Güvendi B, 2019. Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches ISSN:2528-9527 E-ISSN : 2528-9535 9(11), 18.
- Aracı H. Okullarda Beden Eğitimi, Bağırhan Yayinevi, Ankara. 1999. Ateşoğlu, M. (Çev.). Sporda Erdemlik: Fair-play. Ankara: GSB. 1974: 3.
- Arnold PJ, 1998. Sport, ethics and education. London: Cassell.
- Atabek E, 2000. Bizim duygusal zekamız (2. Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Ay Ü, İşletmelerde Etik ve Sosyal Sorumluluk, Nobel Yayınları, Adana, 2003.
- Aygül İ, Koç C, 2016. Tunceli üniversitesi meslek yüksekokulu öğrencilerinin çoklu zeka alanları ile öğrenme stillerinin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi ISSN:1302-8944 (37)112-132
- Babacan T, 2012. Sınıf öğretmeni adaylarının üstbilişsel okuma stratejileri ile çoklu zeka alanları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas, s.30.
- Bacanlı H, 1999. Sosyal beceri eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı H, 2002. Gelişim ve öğrenme (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balçıkanlı SG, 2010. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik Ve Güvenirlilik Çalışması. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 15(1), 1-10.
- Balçıkanlı SG, Yıldırım İ, 2011. Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, IX (2) 49-56
- Başaran Z, Erdoğan BR, Körmükçü Y, Adalı H, 2017. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin fair-play anlayışlarının incelenmesi. Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi 9(1), 36-43.
- Başbay A, 2005. Çoklu zeka uygulamasına katılan öğretmenlerin ve öğrencilerin uygulama hakkındaki görüşleri üzerine nitel bir araştırma. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 193.
- Baymur FB, 1972. Genel psikoloji (18. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

- Beceren E, 2012. Duygusal ve Sosyal Zekamız. İstanbul: Postiga Yayınları.
- Biçer T, 2007. Sporda Duygu ve Aklın Yönetimi, Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Bowel RA, 2007. 7 Adımda Ruhsal Zeka . (M. Gün, ve Y. Aşıkoğlu, Çev.) İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Buzan T, 2002. The power of social intelligence. New York: PerfectBound Publisher.
- Bümen NT, 2004. Okulda çoklu zeka kuramı (2. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Carlisle A, 2001. Using the Multiple Intelligences Theory to Assess Early Childhood Curricula. *Young Children*, 56 (6), 77-83.
- Caz Ç, İkizler HC, 2019. Üniversite öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranış düzeyleri ve sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Spor Eğitim Dergisi e-ISSN 2602-4756* 3(1), 25-35.
- Cecchini JA, Montero J, Alonso A, Izquierdo M, Contreras O, 2007. Effects of personal and social responsibility on fair play in sports and self-control in school-aged youths. *European Journal of sport science*, 7(4), 203-211.
- Cremades JG, 2014. Becoming a sport, exercise, and performance psychology professional: A global perspective. Psychology Press.
- Çalayır Ö, Yıldız N, Yıldız Ö, Çoknaz H, 2017. Hokey müsabakalarına katılan sporcuların beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi. *İ.Ü Spor Bilimleri Dergisi*,7(2), 27-37.
- Çanakel Z, 2018. Duygusal Zekâ, sosyal zekâ ve sosyal girişimcilik arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çavuş MF, Pekkan NÜ, Develi A, 2019. "Örgütsel Sosyalleşmeye Yeni Bir Öncül: Sosyal Zeka", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 36, Denizli, s. 259-272.
- Çavuş MF, Pekkan NÜ, Develi A, (2017b). A Research on Explore the Effects of Social Intelligence on Organizational Identification, Third International Scientific-Business Conference Leadership & Management: Integrated Politics of Research and Innovations (LIMEN), 106-111, 14 Aralık, Belgrad/Sırbistan.
- Çoknaz D, 2010. "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Olimpik Konulara Yönelik Farkındalıkları ve Olimpik Kavramlara İlişkin Değerlendirmeleri" *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1): 1264-1289.
- Demirci A, 2008. İlköğretimde beden eğitimi dersi etkinlikleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Demirel Ö, 2000. Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirel Ö, Başbay A, Erdem E, 2006. Eğitimde çoklu zeka: Kuram ve uygulama. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dever A. 2010. Spor Sosyolojisi: Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum, Başlık Yayın Grubu, İstanbul.
- Doğan T, 2016. İnsan ilişkilerinin yeni bilimi: Sosyal zeka. 12 Mayıs 2020 tarihinde <http://www.tayfundogan.net/2016/10/14/insan-iliskilerinin-yeni-bilimi-sosyal-zeka/> adresinden erişildi.
- Doğan T, 2006. Üniversite öğrencilerinin sosyal zeka düzeylerinin depresyon ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Doğan T, Çetin B, 2008. Üniversite öğrencilerinin sosyal zeka düzeylerinin depresyon ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-19.
- Doğan T, Çetin B, 2009. Tromso sosyal zeka ölçeği türkçe formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (2), 691-720.
- Doğan T, Totan T, Sapmaz F, 2009. Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı Ve Sosyal Zeka. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 235-247.
- Dong Q, Koper RJ, Collaço CM, 2008. Social Intelligence, Self-esteem, and Intercultural Communication Sensitivity. *Intercultural Communication Studies*, 17 (2), 162-172.

- Dursun B, 2019. Kadın sporcuların sportmenlik yönelimlerinin etik duruma etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Efek E, Sivrikaya Ö, Sadık R, 2018. Spor Bilimleri Alanında Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Gelişim Düzeyleriyle Spor Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR) 5(29), 3895-3903.
- Ekinci G, Ogelman HG, Uçar F, 2012. Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Amaç ve Kazanımların Çoklu Zeka Kuramına Dayalı Zeka Alanları Açısından Değerlendirilmesi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3), 85-86.
- Ekinci HB, 2018. Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile başarı algıları. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Elik T, 2017. Güneydoğu anadolu bölgesi futbol takımlarında amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdemli A, 1996. İnsan, Spor ve Olimpizm (1 baskı.). İstanbul. Sarmal Yayınevi, 151.
- Erdemli A, 2016. Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi (3. Basım). İstanbul: E yayınları, 19.
- Ermiş E, İmamoğlu O, Erilli AN, 2012. Üniversite Öğrencilerinin Bedensel Ve Sosyal Çoklu Zeka Puanlarında Sporun Etkisi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi Journal of Sports and Performance Researches 3(2) 23-29.
- Esentürk OK, İlhan EL, Çelik OB, 2015. Examination of high school students' sportsmanlike conducts in physical education lessons according to some variability. Science, Movement and Health, 15(2), 627-634.
- Fazlıoğlu B, 2018. Üniversite öğrencilerinde duygusal ve bilişsel zihin kuramı özelliklerinin sosyal zeka ile olan ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Felicity, H. (2002). Eğitimde Etik, Çev. Semra Kunt-Akbaş, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, ss.20-22.
- Forghania AK, Dehkordib AM, Mobarakic MH, Toulid MN, 2014. Studying the Effects of Employee's Spiritual Intelligence on Work Engagement in Ferdowsi University of Mashhad. Asian Journal of Research in Business Economics, 4(8), 292-304. <http://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:ajrbem&volume=4&issue=8&article=026>
- Gardner H, 1983. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligence. New York: Basic Books.
- Gardner H, 2004. A Multiplicity of Intelligences: In tribute to Professor Luigi Vignolo. <https://ilk.media.mit.edu/courses/readings/gardner-multipleintelligences.pdf>, Erişim Tarihi: 27.02.2020.
- Gardner, H. (2004). Zihin çerçeveleri: Çoklu zeka kuramı. Ebru Kılıç (Çev.). İstanbul: Alfa.
- Gencheva N, Angelcheva M, Marinov T, Ignatov I, 2017. Assessment of sportsmanship in case of institutionalized adolescents, deprived of parental cares. Journal of Health, Medicine and Nursing, 42, 103-109.
- Genç S, Tutkun E, Genç A, Acar H, 2019. Lise öğrencilerinde beden eğitimi ve spor dersinin sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Muş İli Örneği). Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 21(1), ISSN: 1302-2040.
- Gnanadevan R, 2011. Social intelligence of higher secondary students in relation to their socioeconomic status. MIER Journal of Educational Studies, Trends and Practices, 1 (1).
- Goleman D, 2007. Sosyal zeka: İnsan ilişkilerinin yeni bilimi. Osman Çetin Deniztekin (Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman D, 2010. Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir? (33. Baskı). Banu Seçkin Yüksel (Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Green A, Hill A, Friday E, Friday S, 2005. The Use of Multiple Intelligences to Enhance Team Productivity Management Decision 43 (3), 349-359.

- Güllü S, 2018. Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma. *Spor metre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 190-204.
- Güllü S, Şahin S, 2018. Milli Güreşçilerin Sportmenlik Yönelim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies ISSN: 1308-2140*, 13(18), 705-718.
- Günaydın Ş, 2017. Bir dönem boyunca verilen pozitif psikoloji dersinin öğrencilerin duygusal zeka ve sosyal zekalarına olan etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürbüz S, Şahin F, 2017. Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Gürel E, Tat M, 2010. Çoklu Zeka Kuramı: Tekli Zeka Anlayışından Çoklu Zeka Yaklaşımına. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (11), 336-356.
- Gürpınar B, 2009. Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu davranışların çeşitle değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürpınar B, Güven Ö, 2011. Futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışların incelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IX(1), 7-14
- Gürpınar B, Güven Ö, 2011. Futbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışların İncelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 7-14.
- Gürpınar B, Kurşun S, 2013. Basketbolcuların ve Futbolcuların Sportmenlik Yönelimleri. *Mediterranean Journal of Humanities* 3(1), 171-176.
- Güven Ö, 1999. Türklerde Spor Kültürü. Geliştirilmiş 2. Baskı. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Hampel S, Weis S, Hiller W, Witthöft M, 2011. The Relations Between Social Anxiety and Social Intelligence: A Latent Variable Analysis. *J Anxiety Disord*, 25 (4), 545-553.
- Hançer M, Tanrısevdi A, 2003. Sosyal Zeka Kavramının Bir Boyutu Olarak Empati Ve Performans Üzerine Bir İnceleme. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 27(2) 211 - 225
- Haynes F, 2002. Eğitimde Etik. Birinci Basım. İstanbul, Ayrıntı Yayınları, s. 20-22.
- Horn T, 2002. *Advances in Sport Psychology. Second Edition. Human Kinetics.*
- Balcıoğlu İ, 2003. Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi, Bilge Yayıncılık, ss.19-23, İstanbul.
- İlhan M, Bayram Ç, 2014. Sosyal ve kültürel zekâ arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi. *Turkish Journal of Education* 3(2)
- Kahraman İD, Bavlı Ö, 2014. Üniversitelerin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilerin çoklu zeka alanlarının incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education* 3(3) ISSN: 2146 - 9466
- Kanbur A, 2015. İş-Aile/Aile-İş Çatışması ile Mücadele Etmenin Bir Yolu Olarak Sosyal Zekanın Keşfedilmesi Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, s.149-153.
- Karagüven M, 2015. Empati ve Sosyal Zeka. *International Journal of Social Science* Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2813>, 34, p. 187-197,
- Karanfil YA, Atay E, Ulaş M, Melek C, 2017. Spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-11.
- Karasar N. 2005. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaukainen A, Björkqvist K, Osterman K, 1999. The relationship between social intelligence, empathy and three types of aggression. *Aggressive Behaviour*, 25, 81-89.
- Kaukiainen A, Björkqvist K, Lagerspetz K, Österman K, Salmivalli C, Rothberg S, Ahlbom A, 1999. The relationships between social intelligence, empathy, and three types of aggression. *Aggressive Behavior*, 25 (2), 81-89.

- Kaya N, Turan N, Kamberova AH, Cenal Y, Kahraman A, Evren M, 2016. Hemşirelik öğrencilerinin Sanat Özelliklerine Göre İletişim Becerileri ve Sosyal Zekâ Düzeyleri. *Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi* 13 (1): 50-58.
- Kayıoğlu NB, Altinkök M, Temek C, Yüksel Y, 2015. Ortaokul öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi: Karabük ili örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research* 1(3), 865-874.
- Kazu E, 2019. Sosyal Zeka Düzeyinin Öğrencilerin İletişim Becerilerine Etkisi: Fırat Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Keating JW, 2007. Sportsmanship as a moral category. In: Morgan WJ, (Editor) *Ethics in Sport*. pp. 141-152. Human Kinetics.
- Kılıç S, 2019. Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin kişilik özellikleri ile sportmenlik yönelim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi K15 Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Koc Y, Karabudak AAT, 2017. The relationship between sportsmanship level of secondary school students and their success regarding the religious culture and knowledge of ethics course. *Educational Research and Reviews*, 12(16), 754-761. DOI: 10,5897/ERR2017.3316.
- Koç Y, 2013. Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (bedsdö) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 96-114.
- Koç Y, 2017. A practice proposal for promoting sportsmanship behavior in physical education course: Constructing sportsmanship in juniors' games (CSJG). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 212-227.
- Koç Y, 2017a. A study on the relationship between high school students' physical education course sportsmanship behaviors and their patience levels. In M. Gammone, M. A. Icbay, & H. Arslan (eds.), *Recent Developments in Education* (pp. 191-200). Bialystok: E-BWN. Available from <http://iasr2.org/rs/005.pdf>.
- Koç Y, 2017b. Relationships between the physical education course sportsmanship behaviors with tendency to violence and empathetic ability. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 169-180.
- Koç Y, Güllü M, 2017. Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Spor metre*, 15(1):19-30.
- Koç Y, Seçer E, 2018. Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 247-259.
- Koç Y, Tamer K, 2016. A study on the sportsmanship behaviors of female students in physical education course according to different variables. *Nigde University Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 7(1), 16-27.
- Konter E, 2006. *Sporla Karşılaşma Psikolojisi*. Birinci Basım. Ankara, Nobel Yayınları, s. 10-50.
- Konter E, 2010. *Sporla Stres ve Performans, Kuramlar ve Kontrol Etme Teknikleri*, Baş saray Basımevi, İzmir, ss.20-22.
- Konur F, 2019. Bireysel ve takım sporcularının tepkisellik ve sportmenlik davranışlarının incelenmesi (Elazığ İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kosmitzki C, John OP, 1993. The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality and Individual Differences*, 15 (1), 11-23.
- Köknel Ö, 2003. *Akıl ile Düşünme Gücü*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Küçükahmet L, 2001. *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lacanlale EP, 2013. Development and Validation of a Social Intelligence Inventory. *International Journal of Information and Education Technology*, Vol: 3, No: 2, p.263.
- Lazear DG, 1992. *Teaching for multiple intelligences*. Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation.

- Locke EA, 2005. Why Emotional Intelligence Is An Invalid Concept. *Journal of Organizational Behavior*, 26 (4), 425-431.
- Loland S, 2013. *Fair play in sport: A moral norm system*. Routledge.
- Maltese A, Alesi M, Alù AGM, 2012. Self-Esteem, Defensive Strategies and Social Intelligence in the Adolescence. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 69, 2054-2060.
- Marlowe HA, 1986. Social intelligence: Evidence for multidimensionality and construct independence. *Journal of Educational Psychology*, 78 (1), 52-58.
- Oral B, 2001. Branşlara Göre Üniversite Öğrencilerinin Zeka Alanlarının incelenmesi *Eğitim ve Bilim*, Sayı:122, Sayfa:19-31.
- Orhan D, 2005. *Spor Psikolojisi*, Nobel Kitabevi, Adana. ss.7-12.
- Özdemir M, 2019. Lise ve ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ile sorumluluk duygusu ve davranışları arasındaki ilişki. *Yüksek Lisans Tezi*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Özkeleş M, 2013. Peabody Resim Kelime Testi 3.01-3.12 Yaş Aralığı İzmir Bölgesi Standardizasyonu Çalışması. *Ege Eğitim Dergisi* (14)1, 90-107.
- Özsarı A, 2018. İşitme engelli voleybolcuların sportmenlik yönelimleri Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 20(3), 113-122.
- Özsarı A, Demirel H, Altın M, Yalçın YG, Demir H, 2018. Kadın Basketbolcuların Sportmenlik Yönelimleri. *Türk Spor Bilimleri Dergisi* ISSN: 2636-848X 1(2), 66-71.
- Öztürk SY, 2004. *Psikoloji*, Düzgün Yayıncılık Ankara.
- Pehlivan Z, 2004. Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Pepe K, Kara A, Özkurt R, Dalaman O, 2019. Aktif Spor Yapan Amatör Sporcuların Spor Ortamında Fair Play (Sportmen) Davranışlarının İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5(2), 497-506.
- Piaget J, 1938. *Çocukta dil ve düşünce* (Çeviri Sabri Esat Siyavuşgil). İstanbul, Devlet Basım Evi.
- Ramazanoğlu MO, Karahüseyinoğlu MF, Demirel ET, Altungül O, Ramazanoğlu F, 2005. Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*.
- Rhodewalt F, Vohs KD, 2005. Defensive Strategies, Motivation, and the Self: A Self-Regulatory Process View. (Editörler: Andrew J. Elliot ve Carol S. Dweck). *Handbook of Competence and Motivation* (pp. 548-565). New York: Guilford Press, 548-565.
- Roberts RD, Zeidner M, Matthews G, 2001. Does Emotional Intelligence Meet Traditional Standards for Intelligence? Some New Data and Conclusions. *Emotion*, 1 (3), 196-231.
- Robinson T, 2009. *Sportmanship in Youth Athletics*. Library of Congress cataloging in publication data. United State. 13-19.
- Saban A, 2000. *Öğrenme-öğretme süreci: Yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saban A, 2001. *Çoklu zeka teorisi ve eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Saban A, 2002. *Çoklu Zeka Teorisi Ve Eğitim*. 2. Baskı, Ankara, Nobel Yayın Evi.
- Saban A, 2004. *Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Saban A, 2005. *Çoklu Zeka Teorisi Ve Eğitim*. 5. Baskı, Ankara, Nobel Yayın, Evi.
- Salur N, 2009. Sosyal bilgiler dersinde rol yapma yöntemini kullanmanın ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin sosyal zeka gelişim düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Selçuk Z, Kayılı H, 2002. *Çoklu zeka uygulamaları*. Ankara, Nobel Yayınları.
- Selçuk Z, Kayılı H, Okut L, 2004. *Çoklu zekâ uygulamaları* (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sensions WL, 2004. Sportmanship as honor. *Journal of the philosophy of sport*. 31(1),47-59.

- Sevin HD, Küçük S, 2016. İş görenlerin rekreasyonel etkinliklere katılım düzeyleri ile çalışma performansları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(1), 24-31.
- Silberman M, 2000. *Peoplesmart: developing your interpersonal intelligence*. Berrett-Koehler Publishers Inc.
- Silberman M, Hansburg F, 2000. *People smart: Developing your interpersonal intelligence*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.
- Silvera DH, Martinussen M, Dahl TI, 2001. The tromsø social intelligence scale, a self- report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, Sayı: 42, 313-319.
- Stewart CC, 2014. Sportsmanship, gamesmanship, and the implications for coach education. *Strategies*, 27(3), 3-7, DOI: 10.1080/08924562.2014.938878.
- Stine JM, 2001. *Super Brain Power*. Black Enterprise. 25 Şubat 2020 tarihinde <https://www.thefreelibrary.com/SUPER%20BRAIN%20POWER.-a077482650> adresinden erişildi.
- Stornes T, Bru E, 2002. Sportspersonship and perceptions of leadership: an investigation of adolescent handball players' perception of sportspersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2/6, 1-15.
- Stornes T, Ommundsen Y, 2004. Achievement goals, motivational climate and sports personship: a study of young handball players. *Scandinavian Journal of Education*, 48/2, 205-221.
- Strang R, 1930. Measures of social intelligence. *American Journal of Sociology*, 36 (2), 263-269.
- Şahin S, Şahin YF, 2017. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin çatışma yönetimi stillerinin sosyal zekâ ve bazı kişisel değişkenlere göre incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 391-418.
- Şimşek N, 2007. *Akıllı zeka*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Talu N, 1999. Çoklu Zeka Kuramı ve Eğitime Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 164-172.
- Tekeli H, 2017. Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde sportmenlik davranışlar sergileme düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Temiz N, 2007. Çoklu zeka kuramı: Okulda ve sınıfta. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Thorndike EL, 1920. Intelligence and its use. *Harpers Magazine*, 140, 227-235.
- Titrek O, 2010. IQ'dan EQ'ya: Duyguları zekice yönetme (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Topçu EÜ, 2013. Etik ve sportmenlik ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Tsai E, Fung L, 2005. Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *The Online Journal of Sport Psychology*. 7(2), 37-46. Retrieved April 17, 2013, from <http://www.athleticinsight.com/Vol7Iss2/Sportspersonship.htm>.
- Turhal SN, 2019. Spor yöneticisi adaylarının liderlik yönelimleri ve sosyal zeka düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türkmen M, Varol S, 2015. Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencileri Üzerinde Sportmenlik Davranışı Oluşturma Etkisinin Belirlenmesi (Bartın İl Örneği). *International Journal of Contemporary Educational Studies* 1, 42-64.
- Ülker Ç, 2016. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin sosyal zeka ve iletişim becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Nişantasi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vallerand RJ, Briere NM, Blanchard C, Provencher P, 1997. Development and Validation of the Multidimensional Sportspersonship Orientations Scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*; 19(2): 197-206.

- Vernon PE, 1933. Some characteristics of the good judge of personality. *Journal of Social Psychology*, 4, 42-57.
- Voigt D, 1998. Spor Sosyolojisi, Çev. Ayşe Atalay, Akım Yayınları, İstanbul, s.7
- Vural B, 2003. Öğrenci merkezli eğitim ve çoklu zeka. İstanbul, Hayat Yayınları.
- Vural B, 2004. Öğrenci Merkezli Eğitim ve Çoklu Zeka, 1. Baskı, Hayat Yayınları, İstanbul.
- Walker RE, Foley JM, 1973. Social Intelligence: Its History and Measurement. *Psychological Reports* 33, 451-495.
- Yanık M, 2019. Sporda Eğitim Alan Üniversite Öğrencilerinin Sportmenlik Yönelimleri. *Higher Education Studies* 9(3), 79-87.
- Yapan HT, 2007. Spor Ahlakı. Gaziantep: Merkez Ofset.
- Yeşil S, 2010. 21. Yüzyılın Küresel Örgütleri İçin Kültürel Zeka, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:19, Sayı:2, ss.147-168.
- Yeşilyaprak Y, 2001. Duygusal Zeka ve Eğitim Açısından Doğruları. *Eğitim Yönetimi Dergisi*(25).
- Yetim A, 2011. Sosyoloji ve spor. BerikanYayınevi ISBN; 9752673571 Ankara.
- Yetim AA, 2000. Sosyoloji ve Spor, Ankara, Topkar Matbaacılık.
- Yıldırım İ, Sezen G, 2006. Beden eğitimi öğretmeni adaylarının sportmenlik ve profesyonellik arasında ikilem barındıran somut örnek olaylara yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD)*, XI(3), 3 – 14.
- Yıldırım Z, 2017. Sosyal zekanın problem çözme becerisine etkisi (Ankara ilinde görev yapan siyasetçiler üzerinde bir uygulama). Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldızhan ÇY, Çağlayan NG, 2019. Öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ile sosyal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 24(4), 227-240.
- Zirkel S, 2000. Social Intelligence: The Development and Maintenance of Purposive Behavior. (Editörler: Reuven Bar-On ve James D. A. Parker). *Handbook of Emotional Intelligence*. San Francisco: Wiley, 3-27.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Zek%C3%A2>. Erişim tarihi: 12.05.2020.

8. EKLER

Ek 1. Anket Formu

Değerli Katılımcı

Bu araştırma, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal zekaları ile sportmenlik davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Anket formunda kişisel bilgileriniz istenmemekte, sadece verilen ifadelere katılma dereceniz sorulmaktadır. Vereceğiniz yanıtların doğruluğu araştırmanın sağlıklı ve başarılı bir sonuç üretebilmesi açısından son derece önemlidir. Bu nedenle içtenlikle cevaplar vereceğinizi umar, katılımınız için teşekkür ederim.

Yaşınız :.....

Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( ) Erkek

Bölümünüz : ( ) Öğretmenlik ( ) Antrenörlük ( ) Yöneticilik ( ) Rekreasyon

SOSYAL ZEKA ÖLÇEĞİ

SOSYAL ZEKA İLE İLGİLİ VERİLEN ÖNERMELERE KATILMA DERECEİNİZİ BELİRTİLEN DERECELER DOĞRULTUSUNDA İŞARETLEYİNİZ

(1) Kesinlikle Katılmıyorum	(2) Katılmıyorum	(3) Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	(4) Katılıyorum	(5) Kesinlikle Katılıyorum
-----------------------------------	---------------------	--	--------------------	----------------------------------

1.	Diğer insanların davranışlarını önceden tahmin edebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	Çoğunlukla başkalarının seçimlerini anlamanın zor olduğunu hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Davranışlarımın diğer insanlara ne hissettireceğini bilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	Tanımadığım yeni insanların olduğu bir ortamda genellikle tedirginlik hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	İnsanlar yaptıkları şeylerle beni sık sık şaşırtırlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	Diğer insanların duygularını anlayabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	Sosyal ortamlara kolaylıkla uyum sağlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	İnsanlar açıklama yapmama fırsat vermeden bana kızarlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	Başkalarının isteklerini anlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	İnsanlarla ilk tanışmada ve yeni ortamlara girme konusunda iyiyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	Ne düşündüğümü söylediğimde insanlar genellikle benden rahatsız olmuş veya bana kızmış gibi görünürler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12.	Başka insanlarla geçinebilmekte zorlanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

13.	İnsanları tahmin edilemez bulurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14.	Bir açıklama yapmalarına gerek duymadan insanların ne yapmaya çalıştıklarını çoğunlukla anlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.	Başkalarını iyice tanımam uzun zaman alır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.	Farkına varmadan çoğu kez başkalarını incitirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.	Diğer insanların davranışlarına nasıl tepki göstereceklerini tahmin edebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.	Yeni tanıştığım insanlarla iyi ilişkiler kurmada başarılıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19.	Diğer insanların yüz ifadelerinden, beden dillerinden vs. gerçekte ne demek istediklerini çoğunlukla anlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20.	Başkalarıyla konuşacak güzel sohbet konuları bulmakta çoğunlukla sıkıntı çekerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21.	Diğer insanların yaptıklarına verdikleri tepkiler beni çoğunlukla şaşırtır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

ÇOK BOYUTLU SPORTMENLİK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ

SPORTMENLİK DAVRANIŞI İLE İLGİLİ VERİLEN ÖNERMELERE KATILMA DERECEİNİZİ BELİRTİLEN DERECELER DOĞRULTUSUNDA İŞARETLEYİNİZ.

(1) Beni Hiç Tanımlamıyor	(2) Beni Çok Az Tanımlıyor	(3) Beni Kısmen Tanımlıyor	(4) Beni Oldukça Tanımlıyor	(5) Beni Tam Olarak Tanımlıyor
---------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	--------------------------------------

1.	Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Bir yarışmadan sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	Hakem kararlarına uyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını da dinlerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

12.	Maçta çok hata yapsam bile mücadeleyi bırakmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13.	Eksikliklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14.	Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.	Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.	Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.	Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.	Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19.	Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20.	Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

9. ÖZGEÇMİŞ

1991 yılının Ekim ayında Osmaniye ilinin Kadirli ilçesinde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise eğitimini Kadirli’de tamamladıktan sonra 2011 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Bilimleri Bölümü’nde lisans eğitimine başladı ve 2015 yılında mezun oldu. 2018-2019 eğitim yılında Konya Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü’nde lisansüstü eğitime başladı. 2015-2017 yılları arasında Kadirli ve Sumbas ilçe Halk Eğitim Merkezlerinde usta öğretici olarak çalıştı. 2019 yılı Mart ayında Gençlik ve Spor Bakanlığına Basketbol Antrenörü olarak atandı ve halen görev yapmaktadır.

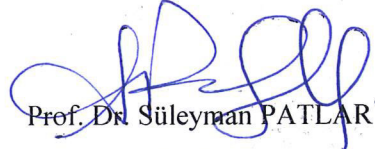

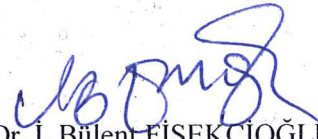
T.C
Selçuk Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul Kararı

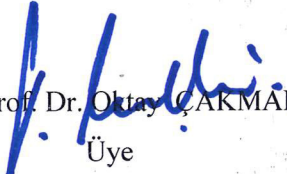
Karar Sayısı : 82

Sayın : Alpaslan GÖRÜCÜ
Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
Yürütücü : Alpaslan GÖRÜCÜ
Yrd. Yürütücü : Şinasi ÖZSAYDI

“Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Zekaları ile Sportmenlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez projesi öneriniz incelenmiş ve Fakültemiz Girişimsel Olmayan Etik Kurul yönergesine uygunluğuna oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir. 27.12.2019

Prof. Dr. Süleyman PATLAR
Başkan

Prof. Dr. İ. Bülent FİŞEKÇİOĞLU
Üye

Prof. Dr. Oktay ÇAKMAKÇI
Üye

Doç. Dr. Ekrem BOYALI
Üye

Dr. Öğr. Üyesi. Ferhat ÜSTÜN
(Raportör)

1. Etik Kurul Kararları Spor Bilimleri Fakültesi “Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul Yönergesine göre verilmektedir.
2. Etik Kurul Kararları danışma niteliğindedir. Üyeler projeler hakkında verdikleri kararlardan dolayı idari ve cezai sorumluluk taşımaz.
3. Projenin yürütülmesi sırasında oluşacak olumsuzluklarda proje yürütücüleri sorumludur.
4. Etik Kurul Raporu verilen projelerde daha sonra proje ile ilgili bir değişiklik (araştırmacı, yöntem vb.) olması durumunda Etik Kuruldan yeniden onay alınması gerekmektedir. Aksi takdirde önceden alınmış olan rapor geçerliliğini yitirecektir.